

# Iránymutatás a szexuális és nemi alapú erőszak magyarországi migráns áldozatainak azonosításáról és a velük folytatott kommunikációról

PROTECT – A migránsok elleni szexuális és nemi alapú erőszak megelőzése és az áldozatoknak nyújtott támogatás megerősítése

2020



A projektet az Európai Unió Jogok, egyenlőség és polgárság programja (2014–2020) finanszírozza.



Az iránymutatásban szereplő tartalmak a szerzők véleményét fejezik ki, és nem feltétlenül tükrözik a Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM) vagy az Európai Unió (EU) álláspontját. Sem a jelentésben alkalmazott megnevezések, sem a megjelenített tartalmak alapján nem vonható le következtetés az IOM vagy az EU bármely ország, térség, település vagy terület határaival, illetve azok és hatóságaik jogállásával kapcsolatos véleményéről.

Az IOM elkötelezetten hisz benne, hogy az emberséges és jogszerű migráció a migránsok és a társadalom előnyére válik. Az IOM kormányközi szervezetként közösen lép fel a nemzetközi közösségen belüli partnereivel a következők érdekében: a migráció operatív kihívásainak leküzdése; a migrációs kérdések megértésének előmozdítása; a migráción keresztül társadalmi és gazdasági fejlődés ösztönzése; valamint síkra szállás az emberi méltóságért és a migránsok jóllétéért.

Ez a kiadvány az Európai Unió pénzügyi támogatásával készült.

Ez a kiadvány az IOM hivatalos szerkesztése és az IOM Kiadványszerkesztési Egységének jóváhagyása nélkül készült.

Kiadó: Nemzetközi Migrációs Szervezet

Falk Miksa utca 8.

1055 Budapest

Magyarország

E-mail: [iombudapest@iom.int](mailto:iombudapest@iom.int)

Weboldal: <https://hungary.iom.int/>

© 2020 Nemzetközi Migrációs Hivatal

Minden jog fenntartva. A kiadvány egyetlen része sem sokszorosítható semmilyen módon a kiadó nevének feltüntetése nélkül.

## Tartalomjegyzék

AZ IRÁNYMUTATÁSRÓL.....	4
A PROJEKTRŐL.....	6
SZEXUÁLIS ÉS NEMI ALAPÚ ERŐSZAK A MIGRÁCIÓ KONTEXTUSÁBAN .....	7
Mit nevezünk szexuális és nemi alapú erőszaknak? .....	7
Migrációval kapcsolatos alapvető fogalmak .....	8
A szexuális és nemi alapú erőszakkal kapcsolatos alapvető fogalmak .....	9
Szexuális és nemi alapú erőszak mint az út velejárója .....	11
Következmények.....	11
JOGI KERETEK .....	12
AZONOSÍTÁS .....	13
Kiszolgáltatott helyzet.....	13
Áldozatok, potenciális áldozatok .....	15
Szexuális és nemi alapú erőszak .....	17
A veszélyeztetettség jelei.....	24
KOMMUNIKÁCIÓ.....	26
Emlékezet.....	26
Meghallgatás.....	28
Interkulturális kommunikáció .....	35
A tolmács szerepe, a kulturális közvetítő funkciója.....	40
Túlzott érzelmi bevonódás, kiegész.....	44
ÖSSZEFOGLALÁS.....	47
SZERVEZETEK.....	48

## AZ IRÁNYMUTATÁSRÓL

A *szexuális és nemi alapú erőszak magyarországi migráns áldozatainak azonosításáról és a velük folytatott kommunikációról* szóló iránymutatás a „*PROTECT – A migránsok elleni szexuális és nemi alapú erőszak megelőzése és az áldozatoknak nyújtott támogatás megerősítése*” elnevezésű projekt keretében készült. A dokumentum célja, hogy tájékoztatást nyújtson a migráció kontextusában előforduló szexuális és nemi alapú erőszakról. Az iránymutatás olyan szakembereknek szól, akik mindennap migránsokkal foglalkoznak, különösen az elsődleges beavatkozóknak, például a szociális munkásoknak vagy a határőröknek.

A dokumentum egyrészt bevezeti a szexuális és nemi alapú erőszak alapvető fogalmait, másrészt a migráció kontextusához kapcsolja azokat. Nem minden migráns válik erőszak áldozatává, azonban különböző okok miatt nagyobb mértékben vannak kitéve annak a veszélynek, hogy áldozattá váljanak.

Másrészt a szakemberek feladata az, hogy tisztában legyenek ezekkel a kockázati tényezőkkel, és azonosítsák, majd a megfelelő szolgálathoz utalják a szexuális és nemi alapú erőszak áldozatait és potenciális áldozatait. Az iránymutatás második része ezekre a kérdésekre összpontosít.

Harmadrészt az erőszak áldozataival és potenciális áldozataival folytatott kommunikáció során elengedhetetlen, hogy észben tartsuk a kiszolgáltatottságukat. Fontos biztosítani, hogy a szakemberek megértsék a másik személy lelkiállapotát, tisztában legyenek azokkal a kommunikációs technikákkal, amelyek kevesebb kárt okoznak az ilyen helyzetekben, és használják azokat. Az interkulturális különbségek szintén a kommunikáció fontos részét képezik. A migráns származási helyének kultúrájára és hagyományaira vonatkozó háttérismeretek nélkülözhetetlenek annak érdekében, hogy meg lehessen érteni az értékeiket, a meggyőződésüket, és kultúráközi tudatosságot lehessen tanúsítani az irányukba. A dokumentum harmadik fejezete a kommunikáció fontosságáról szól. A fejezet a hasznos meghallgatási technikákra ad példákat. Ezenkívül az interkulturális kommunikációval foglalkozik, amely a migránsokkal folytatott kommunikáció egyik legfontosabb része, bármilyen helyzetről legyen is szó.

Végezetül a szexuális és nemi alapú erőszak eseteinek kezelése a szakemberek számára is megterhelő lehet érzelmileg, ezért az iránymutatás magában foglal egy alfejezetet a szakemberek kiégéssel szembeni öngondoskodásáról.

Az iránymutatás végén található azon szervezetek jegyzéke, amelyek a migráció és/vagy a szexuális és nemi alapú erőszak területén tevékenykednek.

Remélhetőleg a dokumentum segíthet a szakembereknek abban, hogy bővítsék ismereteiket a szexuális és nemi alapú erőszakkal, valamint az erőszak áldozatainak és potenciális áldozatainak azonosítása, és a velük folytatott kommunikáció módjaival kapcsolatban.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Egyes dokumentumokban a „túlélő” kifejezést használják az „áldozat” helyett. E kiadványban azonban mi az „áldozat” szót fogjuk használni.

## A PROJEKTRŐL

A „**PROTECT – A migránsok elleni szexuális és nemi alapú erőszak megelőzése és az áldozatoknak nyújtott támogatás megerősítése**” projekt célja a szexuális és nemi alapú erőszakkal foglalkozó meglévő nemzeti támogató szolgálatok kapacitásának megerősítése annak érdekében, hogy megfelelőbben tudják koordinálni tevékenységüket, és ezeket a rendszereket a szexuális és nemi alapú erőszak menekültek, migránsok és menedékkérők köréből kikerülő áldozatai vagy potenciális áldozatai számára is hozzáférhetővé tegyék. A projekt emellett növelni kívánja a tudatosságot e közösségeken belül, és eszközöket igyekszik adni tagjaik kezébe.

A projektet az **IOM 12 irodája** (Belgium, Bulgária, Horvátország, Görögország, Magyarország, Írország, Olaszország, Málta, Hollandia, Lengyelország, Szlovénia és Spanyolország), valamint **nyolc civil partnerszervezet**, a Legebitra (Szlovénia), a Le monde selon les femmes abl (Belgium), a Fundación EMET Arco Iris, az Asociación Rumiñahui, a Movimiento por la Paz (Spanyolország), az Arq Psychotrauma Expert Groep, a Rutgers és a Pharos (Hollandia) hajtotta végre 2018 októbere és 2020 márciusa között.

A 18 hónapos projektciklus során a következő **konkrét célkitűzések és tevékenységek** kerültek megvalósításra. A tevékenységek többségét az adott nemzeti összefüggésrendszerekre szabták.

1. A szexuális és nemi alapú erőszakkal foglalkozó meglévő nemzeti támogató szolgálatok megerősítése és átalakítása annak érdekében, hogy megfelelőbben koordinálják tevékenységüket és kiterjesszék azt a menekültekre, migránsokra és menedékkérőkre.
2. Kapacitásépítés azon szakemberek számára, akik menekültekkel, migránsokkal és menedékkérőkkel vagy értük dolgoznak annak érdekében, hogy hatékonyabban azonosítsák és kezeljék a szexuális és nemi alapú erőszak áldozatainak és potenciális áldozatainak szükségleteit.
3. Eszközök adása a szexuális és nemi alapú erőszak által érintett menekültekből, migránsokból és menedékkérőkből álló közösségek kezébe, illetve tájékoztatásnyújtás számukra egy regionális tudatosságnövelő kampány keretében.

A projektet az Európai Unió Jogok, egyenlőség és polgárság programja (2014–2020) finanszírozta.

**Tudjon meg többet a projektről ezen az oldalon:** <https://eea.iom.int/PROTECT-project>

## SZEXUÁLIS ÉS NEMI ALAPÚ ERŐSZAK A MIGRÁCIÓ KONTEXTUSÁBAN

A szexuális és nemi alapú erőszak világszerte az emberi jogok megsértésének egyik leggyakoribb formája. A lányok, nők, fiúk, férfiak és az LMBTI-ként azonosított személyek mind válhatnak szexuális és nemi alapú erőszak áldozatává.

Annak érdekében, hogy jobban megértsük, és eredményesebben megelőzzük a szexuális és nemi alapú erőszakot, először az alapvető koncepciókat kell megértenünk. Bár **a szexuális és nemi alapú erőszak bárkivel bármilyen helyzetben megtörténhet**, fontos megjegyezni, hogy ez **számos ember migrációval kapcsolatos tapasztalatának is részét képezi**.

Ezért ebben a fejezetben a szexuális és nemi alapú erőszakkal kapcsolatos alapvető fogalmakat vesszük górcső alá, majd megvizsgáljuk, hogy a szexuális és nemi alapú erőszak hogyan hat a migránsok útjára.

Mit nevezünk szexuális és nemi alapú erőszaknak?

A „**nemi alapú erőszak**” kifejezés gyűjtőfogalom, amely magában foglal **minden ártalmas cselekményt, amelyet az adott személy akarata ellenére követnek el, és amely a férfiak és nők közötti, társadalmilag nekik tulajdonított (azaz nemi) különbségeken alapul.**<sup>2</sup> Érdemes megemlíteni, hogy ez más nemi típusokat és nemi kifejezésmódokat is érinthet.

A **szexuális erőszak a nemi alapú erőszak egyik formája**, és magában foglal minden olyan **szexuális aktust**, szexuális aktusra tett kísérletet, kényszerű szexuális megjegyzést, közeledést vagy tettet, amely emberkereskedelmi céllal történik, vagy egy **személy szexualitása ellen irányul bármilyen személy általi kényszerítés alkalmazásával**, az áldozathoz fűződő kapcsolattól függetlenül, bármilyen helyzetben.<sup>3</sup>

Ebben az iránymutatásban a két kifejezést együtt használjuk, mivel a szexuális erőszak a nemi alapú erőszak egyik leggyakoribb formája.

---

<sup>2</sup> Ügynökségközi Állandó Bizottság, Iránymutatás a humanitárius fellépések során a nemi alapú erőszak esetén biztosítandó beavatkozásról: A kockázatok csökkentése, az ellenálló képesség előmozdítása és a felépülés segítése (2015), 5. o.

<sup>3</sup> IOM, Glossary on Migration (Migrációs glosszárium) (2019), 193. o.

## Migrációval kapcsolatos alapvető fogalmak

<b>MENEDÉKKÉRŐ</b>	Olyan személy, aki nemzetközi védelmet kér. Az egyéni eljárásokkal rendelkező országokban a menedékkérő olyan személy, akinek a kérelméről még nem határozott véglegesen az az ország, amelyben azt benyújtotta. Nem minden menedékkérő lesz végül menekültként elismerve, azonban kezdetben minden elismert menekült menedékkérő. <sup>4</sup>
<b>MIGRÁNS</b>	Gyűjtőfogalom, amelyet nem határoz meg a nemzetközi jog, és amely azon személyekkel kapcsolatban tükrözi az általános értelmezést, akik különböző okok miatt ideiglenesen vagy tartósan elköltöznek a szokásos lakóhelyükről akár az országon belül, akár a nemzetközi határon kívül. A kifejezés magában foglalja a természetes személyek számos, jól meghatározott jogi kategóriáját, például a migráns munkavállalókat, azokat a személyeket, akik mozgásának típusa jogilag meghatározott, például a csempészett migránsokat; valamint azokat, akik jogállása vagy mozgásának módja nincs kifejezetten meghatározva a nemzetközi jog szerint, például a nemzetközi diákokat. <sup>5</sup>
<b>KISZOLGÁLTATOTT HELYZETBEN LÉVŐ MIGRÁNS</b>	Azok a migránsok, akik nem tudnak hatékonyan élni emberi jogaikkal, az erőszak és bántalmazás megnövekedett kockázatának vannak kitéve, és ennek megfelelően jogosultak arra, hogy a felelős szervektől nagyobb fokú gondosságot kérjenek. <sup>6</sup>
<b>MENEKÜLT</b>	Olyan személy, aki faji vagy vallási okok, nemzeti hovatartozása, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása, vagy politikai meggyőződése miatti üldözéstől való megalapozott félelme miatt az állampolgársága szerinti országon kívül tartózkodik, és nem tudja, vagy az üldözéstől való félelmében nem kívánja annak az országnak a védelmét igénybe venni; vagy aki állampolgársággal nem rendelkezve, és korábbi szokásos tartózkodási országán kívül tartózkodva ilyen események következtében nem tud, vagy az üldözéstől való félelmében nem akar oda visszatérni. <sup>7</sup>
<b>KÍSÉRŐ NÉLKÜLI GYERMEKEK</b>	Olyan, a gyermekek jogairól szóló egyezmény 1. cikkében foglaltak szerinti gyermek, aki elszakadt mindkét szülőjétől és

<sup>4</sup> Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosa, Master Glossary of Terms (Fő glosszárrium) (2006), 4. o.

<sup>5</sup> IOM, Glossary on Migration (Migrációs glosszárrium) (2019), 130. o.

<sup>6</sup> Az ENSZ emberi jogi főbiztosa, Principles and Practical Guidance on the Protection of the Human Rights of Migrants in Vulnerable Situations, Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights to the Human Rights Council (A kiszolgáltatott helyzetben lévő migránsok emberi jogainak védelméről szóló elvek és gyakorlati iránymutatás, Az ENSZ emberi jogi főbiztosának az Emberi Jogi Tanácsnak szóló jelentése) (2018. január 3.) UN Doc. A/HRC/37/34, 12. bekezdés.

<sup>7</sup> Egyezmény a menekültek jogállásáról ([elfogadás ideje: 1951. július 28., hatálybalépés ideje: 1954. április 22.], 189 UNTS 137), 1A. cikk (2) bekezdés.



	egyéb rokonaitól, és akinek nem viseli gondját olyan felnőtt személy, akinek a törvény vagy a szokás alapján ez a feladata. <sup>8</sup>
<b>ELSZAKÍTOTT GYERMEKEK</b>	Olyan, a gyermekek jogairól szóló egyezmény 1. cikkében foglaltak szerinti gyermek, aki elszakadt mindkét szülőjétől, vagy a törvény vagy a szokás alapján korábbi elsődleges gondviselőjétől, azonban az egyéb rokonaitól nem feltétlenül. Ennek értelmében ez a kifejezés magában foglalja a más felnőtt családtagjai kíséretében lévő gyermekeket. <sup>9</sup>

## A szexuális és nemi alapú erőszakkal kapcsolatos alapvető fogalmak

<b>TÁRSADALMI NEM</b>	<b>Társadalmilag konstruált szerepek és kapcsolatok, személyiségjegyek, attitűdök, viselkedésmódok, értékek, relatív hatalom és befolyás, amelyeket a társadalom differenciált alapon a férfiaknak és nőknek tulajdonít.</b> A társadalmi nem kapcsolati alapú, és nem pusztán a nőkre és férfiakra <b>utal</b> , hanem <b>a köztük lévő kapcsolatra</b> . <sup>10</sup> A társadalmi nem jelentése minden kultúrában mélyen gyökerezik, azonban idővel változik, és a kultúrákon belül és azok között is számos típussal rendelkezik. <sup>11</sup>
<b>NEMEK KÖZÖTTI EGYENLŐSÉG</b>	<b>Valamennyi természetes személy jogainak, felelősségeinek és lehetőségeinek egyenlősége a nemi identitásuktól függetlenül.</b> <sup>12</sup>
<b>NEMI ALAPÚ ERŐSZAK</b>	Gyűjtőfogalom, amely magában foglal <b>minden káros cselekményt, amelyet az adott személy akarata ellenére követnek el</b> , és amely <b>a férfiak és nők közötti, társadalmilag nekik tulajdonított (azaz nemi) különbségeken alapul</b> . Magában foglal minden olyan cselekményt, amely fizikai, szexuális vagy mentális kárt vagy szenvedést, az ilyen cselekményekkel való fenyegetést, kényszerítést, az erőforrások, lehetőségek vagy szolgáltatások megtagadását, kényszerházasságot vagy a szabadság egyéb megfosztását okozza. Ezek a cselekmények

<sup>8</sup> A gyermekek jogairól szóló egyezmény, 6. sz. általános észrevétel: A származási országokon kívül tartózkodó, kísérő nélküli és hozzátartozóiktól elszakított gyermekekkel való bánásmód, 2005. szeptember 1. CRC/GC/2005/6, 7. bekezdés.

<sup>9</sup> A gyermekek jogairól szóló egyezmény, 6. sz. általános észrevétel: A származási országokon kívül tartózkodó, kísérő nélküli és hozzátartozóiktól elszakított gyermekekkel való bánásmód (2005. szeptember 1.) UN Doc CRC/GC/2005/6, 8. bekezdés.

<sup>10</sup> ENSZ, Women, Gender Mainstreaming in Development Programming (Nőkkel és a nemek közötti egyenlőségérvényesülés a fejlesztési programban) (2014) 46. p.

<sup>11</sup> IOM, Glossary on Migration (Migrációs glosszárrium) (2019), [https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml\\_34\\_glossary.pdf](https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf) 81. o.

<sup>12</sup> IOM, Glossary on Migration (Migrációs glosszárrium) (2019), [https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml\\_34\\_glossary.pdf](https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf) 82. o.

	<b>megtörténhetnek nyilvánosság előtt vagy a magánéletben.</b> <sup>13</sup> A nemi alapú erőszakot gyakran ugyanabban a kontextusban használják, mint a nők és lányok elleni erőszakot, azonban fontos megjegyezni, hogy <b>a férfiak és fiúk is válhatnak a nemi alapú erőszak áldozataivá.</b>
<b>LMBTI</b>	Leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális személyeket jelölő betűszó, amelyet a „különböző nemű, szexuális orientációjú és nemi identitású személyek” rövid megnevezéseként is használnak. Egyéb változatokban az interszexuális néha nem szerepel a kifejezésben, és a betűszót csak LMBT-ként használják; néha a „queer” vagy „questioning” („kérdéses”) kifejezés is szerepel a mozaikszóban, amely így LMBTQ vagy LMBTIQ lesz; néha pedig az „ally” („szövetséges”), „aromantikus” vagy az „aszexuális” szavak is előfordulnak benne, és így az „LMBTQA” vagy az „LMBTIQA” betűszavakat alkalmazzák. <sup>14</sup>
<b>BIOLÓGIAI NEM</b>	Természetes személyek besorolása nőként, férfiként vagy interszexuálisként. Az újszülötteknek születéskor megállapítják a nemét a külső anatómiai megjelenésük alapján. A természetes személyek biológiai neme a testi jellemzők kombinációja, beleértve a kromoszómáikat (általában az XY-kromoszóma = férfi, XX-kromoszóma = nő), a reprodukív szerveiket és a másodlagos nemi jellegeiket. <sup>15</sup>
<b>SZEXUÁLIS ORIENTÁCIÓ</b>	Bármely személy tartós képessége arra, hogy adott nemű vagy társadalmi nemű személy(ek) irányába mély romantikus, érzelmi és/vagy fizikai érzéseket vagy vonzalmat tápláljon. Magában foglalja a hetero-, homo- és bisexualitást, valamint a szexuális orientáció egyéb kifejezőmódjainak széles körét. <sup>16</sup>
<b>SZEXUÁLIS ERŐSZAK</b>	A <b>nemi alapú erőszak egyik formája</b> , és magában foglal minden <b>szexuális aktust</b> , szexuális aktusra tett kísérletet, <b>kéretlen</b> szexuális megjegyzést, közeledést vagy tettet, amely egy <b>személy szexualitása ellen irányul bármilyen személy általi kényszerítés alkalmazásával</b> , az áldozathoz fűződő kapcsolattól függetlenül, bármilyen helyzetben. A szexuális erőszaknak <b>számos formája lehet, és magában foglalja a szexuális kényszerítést, a szexuális bántalmazást, a kényszerterhességet, a kényszersterilizációt, a kényszerített abortuszt, a kényszerített prostitúciót, az</b>

<sup>13</sup> Ügynökségközi Állandó Bizottság, Iránymutatás a humanitárius fellépések során a nemi alapú erőszak esetén biztosítandó beavatkozásról: A kockázatok csökkentése, az ellenálló képesség előmozdítása és a felépülés segítése (2015), 5. o.

<sup>14</sup> Az IOM és az UNHCR glosszáriuma elérhető a következő oldalon: [https://lgbti.iom.int/sites/default/files/LGBTI\\_Glossary\\_2017.pdf](https://lgbti.iom.int/sites/default/files/LGBTI_Glossary_2017.pdf).

<sup>15</sup> Az IOM és az UNHCR glosszáriuma elérhető a következő oldalon: [https://lgbti.iom.int/sites/default/files/LGBTI\\_Glossary\\_2017.pdf](https://lgbti.iom.int/sites/default/files/LGBTI_Glossary_2017.pdf).

<sup>16</sup> Az IOM és az UNHCR glosszáriuma elérhető a következő oldalon: [https://lgbti.iom.int/sites/default/files/LGBTI\\_Glossary\\_2017.pdf](https://lgbti.iom.int/sites/default/files/LGBTI_Glossary_2017.pdf).

	<b>emberkereskedelmet, a szexuális rabszolgaságot, a kényszerített körülméletést, a kasztrálást és a kényszerített meztelenséget.<sup>17</sup></b>
--	--

### Szexuális és nemi alapú erőszak mint az út velejárója

A szexuális és nemi alapú erőszak lehet az **egyik oka annak, hogy valaki elhagyja a származási országát**. Például számos nő dönt úgy, hogy elhagyja az otthonát a nők és férfiak közötti, társadalmon belüli egyenlőtlen hatalomgyakorlás vagy az olyan káros hagyományok miatt, mint a női nemi szerv megcsonkítása vagy a kényszerházasság. **Útjuk során vagy a tranzit országokban** szintén találkozhatnak a szexuális és nemi alapú erőszak különböző formáival. A nők, a lányok vagy a fiatal fiúk gyakran embercsempészek vagy más migránsok szexuális kizsákmányolásának áldozatává válnak. A kiszolgáltatottság veszélye emellett a nyelvi akadályok, és a szociális háló, illetve a különféle támogató szolgáltatásokkal kapcsolatos ismeretek hiánya miatt akkor is fokozódik, **amikor megérkeznek a célországba**. A migráns férfiakat is érheti szexuális és nemi alapú erőszak, még akkor is, ha erről korlátozott mértékben állnak rendelkezésre jelentések vagy statisztikák.

A megelőzés és annak biztosítása érdekében, hogy e személyek szükség esetén hozzáférjenek a szolgálatokhoz, elengedhetetlen, hogy tájékoztatást kapjanak a szexuális és nemi alapú erőszakról és arról, hogy hova fordulhatnak, ha segítségre van szükségük. Fontos egyértelművé tenni számukra, hogy Magyarországon a szexuális és nemi alapú erőszak bűncselekmény, és jogukban áll segítséget kérni.

### Következmények

Az erőszak valamennyi fajtája számos következménnyel jár, és ez alól a szexuális és nemi alapú erőszak sem kivétel. A következmények közé tartozik például a halál, az olyan fizikai következmények, mint a nem kívánt terhesség vagy a szexuális úton terjedő fertőzések, vagy az olyan mentális és pszichoszociális következmények, például szorongás, depresszió, társadalmi megbélyegzés és elszigeteltség. Ezenkívül járhat társadalmi-gazdasági következményekkel is, mint a jövedelemkiesés vagy az orvosi költségek, valamint jogi következményekkel is például azokban az országokban, ahol az azonos neműek közötti kapcsolatok büntetendők.

Ezek a következmények összefüggnek egymással: a fizikai közérzet kihat a pszichológiai közérzetre, és vice versa. Ennek megfelelően a szexuális és nemi alapú erőszak áldozatainak való segítségnyújtás során

---

<sup>17</sup> IOM, Glossary on Migration (Migrációs glosszárrium) (2019), [https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml\\_34\\_glossary.pdf](https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf) 193. o.

holisztikus megközelítésre van szükség, amely figyelembe veszi a szexuális és nemi alapú erőszak egyénre, családjára és közösségére gyakorolt valamennyi hatását.<sup>18</sup>

## JOGI KERETEK

Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) által EU-szerte végzett felmérés szerint igen gyakori Magyarországon a szexuális és nemi alapú erőszak. A magyarországi nők huszonöt százaléka ismer olyan személyeket a baráti vagy családi körében, akik családon belüli erőszak áldozataivá váltak.<sup>19</sup>

Bár Magyarország 2014-ben aláírta *a nőkkel szembeni erőszak és a kapcsolati erőszak elleni küzdelemről és azok megelőzéséről szóló isztambuli egyezményt (isztambuli egyezmény)*, azóta sem ratifikálta azt. Mindazonáltal Magyarország ratifikált egy másik nemzetközi dokumentumot, a *gyermekek szexuális kizsákmányolással és szexuális visszaélésekkel szembeni védelméről szóló egyezményt, a Lanzarotei Egyezményt*.<sup>20</sup>

Magyarországon nincs a szexuális és nemi alapú erőszakra vonatkozó külön jogszabály, azonban annak legtöbb formája a büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény alapján büntetendő.<sup>21</sup> Ez magában foglalja a szexuális kizsákmányolást,<sup>22</sup> a szexuális erőszakot<sup>23</sup> (e kettő csak magánszemély feljelentése alapján vonható büntetőeljárás alá), a szexuális bántalmazást,<sup>24</sup> a családon belüli erőszakot<sup>25</sup> és a nemi identitáson vagy szexuális orientáción alapuló közösség tagja ellen elkövetett erőszakot.<sup>26</sup>

---

<sup>18</sup> IOM, Institutional Framework for Addressing Gender-Based Violence in Crises (Intézményi keretrendszer a nemi alapú erőszak kezelésére válsághelyzetekben), 2018, 10. o.

<sup>19</sup> <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report> 155. o.

<sup>20</sup> <https://www.coe.int/en/web/children/lanzarote-convention>.

<sup>21</sup> 2012. évi C. törvény, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200100.tv>.

<sup>22</sup> 2012. évi C. törvény 196. cikke.

<sup>23</sup> 2012. évi C. törvény 197. cikke.

<sup>24</sup> 2012. évi C. törvény 198. cikke.

<sup>25</sup> 2012. évi C. törvény 212/A. cikke.

<sup>26</sup> 2012. évi C. törvény 216. cikke.

## AZONOSÍTÁS

Az áldozatsegítési mechanizmus a különböző érdekelt felek együttműködésének folyamata, amelynek célja, hogy különböző védelmi és támogató szolgáltatásokat nyújtsanak a kiszolgáltatott helyzetben lévő migránsok számára. Az azonosítás az áldozatsegítési mechanizmus első lépése.<sup>27</sup> Magyarországon nincs elérhető eljárási standard a migránsok elleni szexuális és nemi alapú erőszak tekintetében. Mindazonáltal számos nemzeti szolgálat és nem kormányzati szervezet létezik, amely segítséget tud nyújtani, ha a kiszolgáltatott helyzetben lévő migránsokat szexuális és nemi alapú erőszak áldozataként vagy potenciális áldozataként azonosítják. E szervezetek jegyzéke a dokumentum végén található.

### Kiszolgáltatott helyzet

**Egyes személyek** a kockázatok egyes formáinak való kitettség miatt kiszolgáltatottabbak **másoknál a károkkal szemben**. A kár típusa lehet **pszichológiai, fizikai, környezeti** stb.

A **kiszolgáltatottság összetett fogalom**,<sup>28</sup> **nincs elfogadott jogi definíciója**,<sup>29</sup> és a **fegyelmi kontextustól függően használják**. *„A kiszolgáltatottság koncepciója értelmezhető úgy, hogy azt jelenti, hogy egyes személyek másokhoz képest kiszolgáltatottabbak a károkkal szemben a kockázatok egyes formáinak való kitettség miatt. Az őket jobban érintő kár típusa eltérő: lehet pszichológiai, fizikai, környezeti stb. A kockázati tényezők a vizsgálat tárgyát képező kár típusától függenek, és lehetnek egymással átfedésben, vagy egymástól függetlenek.”*<sup>30</sup>

A különböző megközelítésekben közös, hogy úgy írják le a kiszolgáltatottságot, mint **a saját érdekeink képviseletére irányuló képesség sérülését** az alábbiak miatt:

- életkor
- társadalmi nem (nemi identitás, nemi kifejezőmód, nemi jellemzők)

---

<sup>27</sup> IOM, Guidance on Referral Mechanisms (Iránymutatás az áldozatsegítési mechanizmusokról), <https://publications.iom.int/books/iom-guidance-referral-mechanisms>, 2019.

<sup>28</sup> Mouzourakis, K. P., Fierens, R., Woollard, C.: The concept of vulnerability in European asylum procedures (A kiszolgáltatottság koncepciója az európai menekültügyi eljárások során) (ECRE, 2017) [http://asylumineurope.org/sites/default/files/shadow-reports/aida\\_vulnerability\\_in\\_asylum\\_procedures.pdf](http://asylumineurope.org/sites/default/files/shadow-reports/aida_vulnerability_in_asylum_procedures.pdf).

<sup>29</sup> Manzoni, M.L.P., Timmer, A.: Vulnerable groups: the promise of an emerging concept in European Human Rights Convention law (Kiszolgáltatott helyzetben lévő csoportok: az emberi jogok európai egyezményében egyre inkább megjelenő koncepció ígérete) (Icon-International Journal of Constitutional Law, 2013) <https://biblio.ugent.be/publication/4430710>.

<sup>30</sup> Az erőszaknak, kizsákmányolásnak és bántalmazásnak kitett migránsok védelméről és támogatásáról szóló IOM-kézikönyv, <https://publications.iom.int/books/iom-handbook-migrants-vulnerable-violence-exploitation-and-abuse>, 2019, 4. o.

- szexuális orientáció
- fizikai, mentális, pszichológiai, intellektuális állapot
- faji, etnikai, vallási hovatartozás, hitbéli meggyőződés
- egészségügyi, oktatási, jogi, társadalmi igények.

Az IOM definíciója szerint<sup>31</sup> a **kiszolgáltatott helyzetben lévő migránsok** azok, akik nem tudnak hatékonyan élni emberi jogaikkal, az erőszak és bántalmazás megnövekedett kockázatának vannak kitéve, és ennek megfelelően jogosultak arra, hogy a felelős szervektől nagyobb fokú gondosságot kérjenek. A **migráció** keretein **belül** a fenti **csoportok** a következőket **foglalják magukban**<sup>32</sup>

- kiskorúak, kísérő nélküli kiskorúak
- időskorúak
- terhes nők
- egyedülálló szülők kiskorú gyermekkel
- szexuális kisebbséghez tartozó személyek (LMBTI)
- fogyatékossgal élő személyek
- mentális egészségi problémával élő személyek
- emberkereskedelem áldozatai
- olyan személyek, akik kínzásnak vagy a pszichológiai, fizikai, szexuális vagy nemi alapú erőszak egyéb súlyos formáinak lettek kitéve.

A „kiszolgáltatottság” kifejezés másik olvasata magában foglalja a **védelemhez való hozzáférés sérülését vagy a hozzáférhetőség hiányát**. A **védelemnek nincs egyetemesen elfogadott definíciója**, azonban a **kifejezést** gyakran az **olyan intézkedésekre használják**, amelyek célja a **személyi biztonság és jóllét megőrzése** a vonatkozó ítélkezési gyakorlat betűjével és szellemével összhangban.<sup>33</sup>

A migránsokra vonatkozó **védelem típusai** között az alábbiak találhatóak:

---

<sup>31</sup> Az erőszaknak, kizsákmányolásnak és bántalmazásnak kitett migránsok védelméről és támogatásáról szóló IOM-kézikönyv, <https://publications.iom.int/books/iom-handbook-migrants-vulnerable-violence-exploitation-and-abuse>, 2019, 4. o.

<sup>32</sup> A menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi egyezmény és 1967. évi jegyzőkönyv értelmében a menekült jogállás elismerésére vonatkozó eljárások és követelmények kézikönyve (UNHCR, 1992) <https://unhcr.org/4d93528a9.pdf>.

<sup>33</sup> Az erőszaknak, kizsákmányolásnak és bántalmazásnak kitett migránsok védelméről és támogatásáról szóló IOM-kézikönyv, <https://publications.iom.int/books/iom-handbook-migrants-vulnerable-violence-exploitation-and-abuse>, 2019, 21. o.

- emberi jogi védelem
- jogi védelem
- fizikai védelem
- szociális védelem
- humanitárius védelem,

valamint az egyes csoportok számára nyújtott védelem, például

- gyermekek
- nők (beleértve a transznemű nőket)
- fogyatékossgal élő személyek
- LMBTIQ+ személyek<sup>34</sup>
- emberkereskedelem áldozatai és csempészett migránsok
- menekültek.

A kiszolgáltatottsággal kapcsolatos jogszabályok, iránymutatások és viták többsége hangsúlyozza, hogy **a speciális szükségletek korai azonosítása rendkívül fontos**<sup>35</sup>. Az erőszaknak, kizsákmányolásnak és bántalmazásnak kitett migránsok **szükségeinek értékelését akkor kell elvégezni**, amikor a kiszolgáltatott helyzetben lévő migráns először fér hozzá az ügyet kezelő személy által nyújtott támogatáshoz, majd ezt követően rendszeresen sort kell keríteni arra.

**A „kiszolgáltatott” szó latin eredetű gyökere a VULNUS szóból ered, amely sebet, sérülést jelent**

**A kiszolgáltatott személyek lehetnek sebezhetőek vagy kerülhetnek kiszolgáltatott helyzetbe a származási országukban és/vagy az útjuk során és/vagy a fogadó országban**

### Áldozatok, potenciális áldozatok

Előfordulhat, hogy a **kiszolgáltatott helyzetben lévő migránsok** különleges egészségügyi szükségletekkel rendelkeznek, ami a korábban fennálló betegségekből vagy az utazásuk során, illetve a tranzit országokba vagy célországba érkezésükkor szerzett sérülésből vagy betegségből ered. Előfordulhat, hogy **erőszak**,

---

<sup>34</sup> Gyűjtőfogalomként értelmezendő, amely magában foglalja a különböző szexuális jellemzőket, szexuális orientációkat és nemi identitást

<sup>35</sup> EASO, Képzési tanterv: „A kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek meghallgatása” modul.

kizsákmányolás vagy bántalmazás áldozataivá váltak, ami mind fizikai, mind pedig mentális szempontból egészségügyi következményekkel jár.

Az erőszaknak, kizsákmányolásnak és bántalmazásnak kitett migránsok védelméről és támogatásáról szóló IOM-kézikönyv<sup>36</sup> felsorolja azokat az **egészségügyi kockázattípusokat**, amelyek a kiszolgáltatott helyzetben lévő migránsokat érhetik, **valamint** ennek megfelelően azokat a **potenciális egészségi következményeket**, amelyekkel küzdhetnek:

### 1. tapasztalat<sup>37</sup>

- fizikai bántalmazás

#### 1. következmény

- zúzódások, vágások, égési sérülések, törött csontok, légyszöveti sérülések
- pszichológiai stressz, mentális egészségi problémák

### 2. tapasztalat

- fenyegetés, megfélemlítés, pszichológiai bántalmazás

#### 2. következmény

- depresszió
- szorongás, ellenségesség, agresszió
- elszigeteltség, elzárkózás
- pszichológiai stressz, mentális egészségi problémák
- alvászavarok

### 3. tapasztalat

- szexuális erőszak, bántalmazás

#### 3. következmény

---

<sup>36</sup> Az erőszaknak, kizsákmányolásnak és bántalmazásnak kitett migránsok védelméről és támogatásáról szóló IOM-kézikönyv, <https://publications.iom.int/books/iom-handbook-migrants-vulnerable-violence-exploitation-and-abuse>, 2019.

<sup>37</sup> A felsorolás nem teljes, csak a szexuális és nemi alapú erőszakkal kapcsolatos kategóriákat foglalja magában.



- szexuális úton terjedő fertőzések
- terhesség, nem biztonságos terhességmegszakítás
- szexuális zavar
- vaginális, anális fekély
- zúzódások, vágások, égési sérülések, törött csontok, lágszöveti sérülések
- pszichológiai stressz, mentális egészségi problémák

**A nem megfelelő fizikai vagy mentális egészségi állapotú migránsok jobban ki vannak téve az erőszaknak, kizsákmányolásnak és bántalmazásnak, ami súlyosbíthatja vagy állandósíthatja rossz egészségi állapotukat.**

### Szexuális és nemi alapú erőszak

A szexuális és nemi alapú erőszak a nők és férfiak közötti hagyományosan **egyenlőtlen erőviszonyok megnyilvánulása**, ami ahhoz vezetett, hogy a **férfiak uralkodnak a nők felett, és diszkriminációt alkalmaznak velük szemben**. Mindazonáltal nemi diszkrimináció nem csak a nőkkel szemben fordul elő: a szexuális és nemi alapú erőszak egyre inkább alkalmazható a **férfiak, fiúk és transznemű személyek elleni erőszak egyes formáinak leírására is**<sup>38</sup>.

**A nemi alapú erőszak az egyik legelterjedtebb emberi jogi visszaélés világszerte**, ami olyan következményekkel jár, amelyek túlmutatnak az egyénen, és **teljes családokra vagy közösségekre is kihathatnak**.

A nemi alapú erőszak gyűjtőfogalom, amely magában foglal **minden káros cselekményt, amelyet az adott személy akarata ellenére követnek el, és amely a férfiak és nők közötti, társadalmilag nekik tulajdonított (azaz nemi) különbségeken alapul. Magában foglal minden olyan cselekményt, amely fizikai, szexuális vagy mentális kárt vagy szenvedést, az ilyen cselekményekkel való fenyegetést, kényszerítést vagy a szabadság egyéb megfosztását okozza**<sup>39</sup>.

---

<sup>38</sup> Ügynökségközi Állandó Bizottság, Iránymutatás a humanitárius fellépések során a nemi alapú erőszak esetén való beavatkozásról  
[https://gbvguidelines.org/wp/wp-content/uploads/2015/09/2015-IASC-Gender-based-Violence-Guidelines\\_lo-res.pdf](https://gbvguidelines.org/wp/wp-content/uploads/2015/09/2015-IASC-Gender-based-Violence-Guidelines_lo-res.pdf).

<sup>39</sup> IOM, Institutional Framework for Addressing Gender-Based Violence in Crises (Intézményi keretrendszer a nemi alapú erőszak kezelésére válsághelyzetekben) (IOM, 2018)  
<https://publications.iom.int/books/institutional-framework-addressing-gender-based-violence-crises>.

A saját érdekeik képviselete iránti képesség csökkenése miatt **egyes embercsoportok jobban ki vannak téve a károknak**, mint a lakosság más tagjai. Ezek az emberek kevesebb hatalommal bírnak a társadalomban, és a túlélés érdekében jobban függenek másoktól. **Ha a kiszolgáltatottság** olyan forrásai, mint az

- életkor
- fogyatékoság
- szexuális orientáció
- nemi identitás és/vagy nemi kifejezőmód
- vallás
- etnikai hovatartozás

**összekapcsolódnak a nemi alapú diszkriminációval**, az adott csoportok **szexuális és nemi alapú erőszaknak való kitettségének valószínűsége nőhet**.

Különböző rendszerek léteznek a szexuális és nemi alapú erőszak jelenségének kategorizálására. Az **UNHCR dokumentumaiban követett és használt besorolás**<sup>40 41 42</sup> az alábbi formákat és szinteket foglalja magában:

#### **fizikai, szexuális, pszichológiai erőszak a családon belül**

- **szexuális kizsákmányolás** (a másik személy szexualitásának nem kölcsönös beleegyezésen alapuló kihasználásán keresztül, szexuális kielégülés, pénzügyi haszon, személyes előny stb. érdekében elkövetett cselekmény)
- **gyermekkel szembeni szexuális bántalmazás** (a beleegyezése nélkül a gyermekre kényszerített szexuális aktus)
- **házasságon/élettársi kapcsolaton belüli szexuális kényszerítés** (szexuális aktus végrehajtása a másik féllel annak beleegyezése nélkül)
- **női nemi szerv megcsönkítése** (női körülmetélés)

---

<sup>40</sup> A szexuális és nemi alapú erőszak megelőzésére és az arra adott reakcióra vonatkozó szabványműveleti eljárások, Magyarország (UNHCR, 2011).

<sup>41</sup> A szexuális és nemi alapú erőszakkal kapcsolatos ügyek megelőzésére és az azokra tett intézkedésekre vonatkozó szabványműveleti eljárások, Szlovénia (UNHCR, 2015).

<sup>42</sup> A szexuális és nemi alapú erőszak megelőzésére és az arra adott reakcióra vonatkozó szabványműveleti eljárások, Görögország (UNHCR, 2017).

- **kikényszerített családtervezés/kényszerházasság** (az adott személy akarata ellenére kötött házasság)
- **becsület-bűncselekmény** (az emberölés elkövetőinek büntetése életfogytiglani szabadságvesztéssel)

#### **fizikai, szexuális, pszichológiai erőszak a közösségen belül**

- **szexuális kényszerítés** (nem kölcsönös beleegyezésen alapuló, fizikailag kényszerített behatolás)
- **szexuális bántalmazás** (a beleegyezése nélkül a nőre, férfira vagy gyermekekre kényszerített szexuális aktus)
- **szexuális zaklatás** és megfélemlítés a munkahelyen, oktatási intézményekben (kéretlen szexuális közeledés, szexuális szívességek kérése vagy egyéb, szexuális jellegű szóbeli vagy fizikai magatartás)
- **emberkereskedelem** (természetes személyek toborzása, szállítása, utaztatása, rejtegetése, fogadása fenyegetés, erőszak, emberrablás, csalás, vagy fizetség teljesítése/fogadása révén az adott személy felett irányítással rendelkező személy beleegyezésének megszerzése érdekében, kizsákmányolás céljából)
- **kényszerített prostitúció** (szexuális szolgáltatások nyújtása anyagi források ellenében)

#### **az állam által elkövetett fizikai, szexuális, pszichológiai erőszak**

**társadalmi és jogi diszkrimináció, gyűlölet-bűncselekmények, előítéletből elkövetett bűncselekmények, az LGBTI-közösség tagjai ellen elkövetett bűncselekmények.**

**A migrációval és a nemi alapú diszkriminációt előmozdító attitűdökkel, hitbéli meggyőződésekkel, normákkal és rendszerekkel összefüggő kiszolgáltatottsággal kapcsolatos egyes körülmények növelhetik a szexuális és nemi alapú erőszak kockázatát.** A humanitárius fellépések során a nemi alapú erőszak esetén biztosítandó beavatkozásról szóló iránymutatásban<sup>43</sup> bevezetett keretrendszer célja az volt, hogy kontextusba helyezze azokat a **tényezőket**, amelyek **hozzájárulhatnak a szexuális és nemi**

---

<sup>43</sup> Iránymutatás a humanitárius fellépések során a nemi alapú erőszak esetén biztosítandó beavatkozásról (GPC, IASC)  
[https://gbvguidelines.org/wp/wp-content/uploads/2015/09/2015-IASC-Gender-based-Violence-Guidelines\\_lo-res.pdf](https://gbvguidelines.org/wp/wp-content/uploads/2015/09/2015-IASC-Gender-based-Violence-Guidelines_lo-res.pdf).

**alapú erőszakhoz**<sup>44</sup>. Az alábbiakban hivatkozott rendszer nemcsak a krízisekre alkalmazandó, hanem a szexuális és nemi alapú erőszakhoz kapcsolódó általános helyzetekre is:

**Kockázati csoport:** serdülő lányok

**Erőszak típusa**<sup>45</sup>: szexuális erőszak, szexuális kizsákmányolás, bántalmazás, gyermek- és/vagy kényszerházasság, a női nemi szerv megcsonkítása

**Kockázati tényezők:** életkor; nem; korlátozott társadalmi helyzet; megnövekedett háztartási feladatok, amelyek miatt a lányok elzárva élnek otthonukban; a támogatás, védelem rendes közösségi rendszereinek leépülése; az egészségügyre, jogokra, szolgáltatásokra vonatkozó érthető információkhoz való hozzáférés hiánya; az iskolába járástól való eltántorítás vagy annak megakadályozása; korai terhességek, anyaság; nem biztonságos megélhetési tevékenységekben való részvétel; családtagok elvesztése; kizsákmányoló, egészségtelen kapcsolatoktól való függés az alapvető szükségletek kielégítése tekintetében

**Kockázati csoport:** idősödő nők

**Erőszak típusa:** szexuális erőszak, szexuális kizsákmányolás, bántalmazás, kizsákmányolás, gondozók általi bántalmazás, a lakhatáshoz és a tulajdonhoz való jogok megtagadása

**Kockázati tényezők:** életkor, nem, korlátozott társadalmi helyzet, meggyengült fizikai állapot; fizikai, érzékszervi fogyatékoságok; krónikus betegségek; elszigeteltség; a szegénység megnövekedett kockázata; korlátozott mobilitás; elhanyagolt egészségügyi és táplálkozási szükségletek; a jogokra és szolgáltatásokra vonatkozó érthető információhoz való hozzáférés hiánya

**Kockázati csoport:** etnikai, vallási kisebbségek

**Erőszak típusa:** társadalmi diszkrimináció, kirekesztés, elnyomás; etnikai tisztogatás háborús taktikaként; az oktatáshoz való hozzáférés hiánya; a szolgáltatásokhoz való hozzáférés hiánya

---

<sup>44</sup> A bevezetett struktúra kivonat.

<sup>45</sup> Az erőszak és kockázat különböző típusai nem zárnak ki egyéb, nem felsorolt formákat.

**Kockázati tényezők:** társadalmi megbélyegzés; elszigeteltség; szegénység; alultápláltság; reprodukciós egészségi problémák; a jog szerinti védelem hiánya; a velük szemben elkövetett bűncselekmények utáni magas szintű büntetlenség; lehetőségek hiánya; a társadalom peremére szorulás a nemzeti, vallási, nyelvi vagy kulturális hovatartozásuk alapján

**Kockázati csoport:** LGBTI-személyek

**Erőszak típusa:** társadalmi kirekesztés; szexuális erőszak; szexuális kizsákmányolás; bántalmazás; családon belüli erőszak; szolgáltatások megtagadása; zaklatás/szexuális zaklatás; gyűlölet-bűncselekmények; kifejezetten LGBTI-személyek ellen a szexuális orientációjuk miatt elkövetett erőszak

**Kockázati tényezők:** szexuális orientáción, nemi identitáson, nemi kifejezőmódon vagy nemi jellemzőkön alapuló diszkrimináció; a velük szemben elkövetett bűncselekmények utáni magas szintű büntetlenség; korlátozott társadalmi helyzet; az azonosított nemük szerint jogilag vagy államilag nem elismert transznemű személyek; jogilag vagy társadalmilag nem elismert, azonos neműek közötti kapcsolatok; megtagadott szolgáltatások; lakhatásból, megélhetési lehetőségekből való kizárás; a transznemű személyek nemek szerint elkülönített menedékhelyekből, mosdókból, egészségügyi létesítményekből való kizárása; társadalmi elszigeteltség; a család vagy a közösség általi kitagadás, amely hajléktalanságot eredményezhet; nem biztonságos megélhetési lehetőségekben és tevékenységekben való részvétel

**Kockázati csoportok:** hozzátartozóiktól elszakított vagy kísérő nélküli lányok, fiúk, árvák, beleértve a fegyveres erővel/csoportokkal kapcsolatba kerülő gyermekeket

**Erőszak típusa:** szexuális erőszak, szexuális kizsákmányolás, bántalmazás, gyermek- és/vagy kényszerházasság, kényszermunka; az oktatáshoz való hozzáférés hiánya; családon belüli erőszak

**Kockázati tényezők:** életkor; nem; korlátozott társadalmi helyzet; elhanyagolt egészségügyi, táplálkozási igények; kizsákmányoló, egészségtelen kapcsolatokról való függés az alapvető igények szempontjából; korai terhességek, anyaság; társadalmi megbélyegzés; elszigeteltség; a közösség általi kitagadás a fegyveres

erőkkel/csoportokkal való kapcsolat eredményeként; a hadműveletekben való aktív részvétel; korai szülői felelősség testvérek esetén

**Kockázati csoport:** kényszerített prostitúcióban érintett nők, férfiak, a szexuális kizsákmányolás gyermekkorú áldozatai

**Erőszak típusa:** kényszerítés; társadalmi kirekesztés; szexuális erőszak, fizikai erőszak; szexuális kizsákmányolás, bántalmazás; az oktatáshoz való hozzáférés hiánya

**Kockázati tényezők:** kizsákmányoló, egészségtelen kapcsolatokról való függés az alapvető szükségletek kielégítése miatt; a reprodukciós egészséggel kapcsolatos információkhoz, szolgáltatásokhoz való hozzáférés hiánya; korai terhességek, anyaság; elszigeteltség, a társadalmi támogatás hiánya; társadalmi megbélyegzés; a közösség általi elutasítás, elszigeteltség; a büntetés-végrehajtás általi zaklatás, bántalmazás; a jog szerinti védelem hiánya; a szexuális munkásokat kriminalizáló jogszabályok

**Kockázati csoportok:** fogvatartott nők, lányok, férfiak, fiúk

**Erőszak típusa:** szexuális erőszak büntetésként, kínzásként; fizikai erőszak; az oktatáshoz való hozzáférés hiánya; az egészségügyi, mentális egészségügyi, pszichoszociális támogatáshoz való hozzáférés hiánya, beleértve a pszichológiai elsősegélyt

**Kockázati tényezők:** rossz higiéniai körülmények; tisztálkodás hiánya; a fogvatartási létesítmények túlszűfolttsága; a férfiak, nők, családok, kísérő nélküli kiskorúak elkülönítésének hiánya; az erőszak, szexuális erőszak bejelentésével szembeni akadályok; félelem a hatóságokkal szembeni felszólalás ellen; a fogva tartás előtt elszenvedett erőszakból, bántalmazásból eredő esetleges trauma

**Kockázati csoportok:** HIV-fertőzött nők, lányok, férfiak, fiúk

**Erőszak típusa:** szexuális zaklatás, bántalmazás; társadalmi diszkrimináció, kirekesztés; szóbeli bántalmazás; az oktatáshoz való hozzáférés hiánya; a megélhetés elvesztése; a gyermekeikkel való kapcsolattartás megakadályozása

**Kockázati tényezők:** társadalmi megbélyegzés; elszigeteltség; a szegénység nagyobb kockázata; földterületek, tulajdon, ingóságok elvesztése; korlátozott munkaképesség; stressz, depresszió, öngyilkosság; a család szétbomlása, szétesése; gyenge fizikai, érzelmi egészség; gyógyszerek hiánya; káros alkohol-, kábítószer-fogyasztás

**Kockázati csoportok:** fogyatékossgal élő nők, lányok, férfiak, fiúk

**Erőszak típusa:** társadalmi diszkrimináció, kirekesztés; szexuális erőszak, szexuális kizsákmányolás, bántalmazás, a párkapcsolatban élők közötti erőszak, a családon belüli erőszak egyéb formái; az oktatáshoz való hozzáférés hiánya; a lakhatáshoz, tulajdonhoz és állatokhoz való hozzáférés megtagadása

**Kockázati tényezők:** korlátozott mozgás, hallás, látás, amely a mások által nyújtott segítségtől, támogatástól való nagyobb függést eredményez; elszigeteltség; szociális támogatás hiánya; a fizikai, technológiai, kommunikációs korlátok miatt az információszerzésből és iránymutatásból való kizárás; a mosdókhoz, illemhelyekhez, forgalmazási helyekhez való hozzáférés hiánya a tervezés során felmerülő hiányosságok miatt; fizikai, kommunikációs, viselkedésbeli akadályok az erőszak bejelentése során; a közösségeikben való részvétellel, megélhetéssel szembeni akadályok; az egészségügyi ellátáshoz, rehabilitációs szolgáltatásokhoz való hozzáférés hiánya; a velük szemben elkövetett bűncselekmények utáni magas szintű büntetlenség; a reprodukív egészséggel kapcsolatos információkhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés hiánya

**Kockázati csoportok:** erőszak áldozataivá váló nők, lányok, férfiak, fiúk

**Kockázat típusa:** társadalmi diszkrimináció, kirekesztés; másodlagos erőszak az elsődleges erőszak eredményeként (pl. azok által elkövetett bántalmazás, akiknek jelentenek; becsületgyilkosság a szexuális erőszak után; kényszerházasság az elkövetővel stb.); a jövőbeli erőszaknak való nagyobb fokú kitettség, beleértve a szexuális erőszakot, a párkapcsolatban élők közötti erőszakot, a szexuális kizsákmányolást, a bántalmazást

**Kockázati tényezők:** meggyengült fizikai állapot; fizikai vagy érzékszervi fogyatékossgok; pszichológiai stressz, krónikus betegségek; az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés hiánya, beleértve az erőszak jelentésével szembeni akadályokat, eltántorító tényezőket;

a család szétbomlása, szétesése; elszigeteltség, a szegénységnek való kitettség nagyobb kockázata

**A szexuális és nemi alapú erőszak áldozatai tovább szenvedhetnek az ellenük elkövetett bűncselekményhez kapcsolódó megbélyegzés miatt**

**A közösségi vagy családi kiközösítés a szexuális és nemi alapú erőszak áldozatait hátrányosabb társadalmi és gazdasági helyzetbe hozhatja**

### A veszélyeztetettség jelei

Az emberi jogi visszaélések bármely formájának kitett áldozatok **önképe** súlyosan **sérülhet**.

Az alábbiakat **érezhetik**:

- szégyen
- értéktelenség
- bűntudat
- fertőzöttség.

Szomatikus szinten a következőkre **panaszkozhatnak**:

- szédülés
- fejfájás
- hasfájás
- székrekedés
- aranyér
- menstruációs zavar
- szexuális úton terjedő fertőzés.

Társadalmi szinten a szexuális és nemi alapú erőszak áldozatainak **pozíciója** gyakran súlyosan **torzul**:

- a saját vagy a családjuk becsülete sérülhet
- a saját vagy a családjuk élete veszélybe kerülhet.

Kommunikációs szinten az alábbiak jelenhetnek meg:

- a csoporthoz tartozás felfedésére vonatkozó hajlandóság hiánya



- bizalmatlan attitűd
- a morális ítélekezéstől, szankcióktól való félelem.

**A nemi alapú erőszak bármely nem ellen előfordulhat nagy mértékben, bármilyen, konfliktus által érintett vagy nem érintett területen**

**A nők nem pusztán a nemük miatt válnak áldozattá, a kiszolgáltatottságuk a körülményeken is múlik**

# KOMMUNIKÁCIÓ

## Emlékezet

A szexuális és nemi alapú erőszak áldozatainak meghallgatásakor **számos körülmény kihathat a meghallgatási helyzetre**, például a meghallgatott

- **fizikai**
- **kognitív**
- **pszichikai**
- **szociális stb. állapota.**

Mivel az emlékek kódolását, tárolását és előhívását a fenti tényezők befolyásolják, fontos, hogy belemélyedjünk az információfeldolgozás folyamatába.<sup>46 47</sup>

### **Az emlékezet az információk kódolásának, megszilárdításának, tárolásának és előhívásának képessége<sup>48</sup>**

A **kódolás** az új emlék létrehozásának első lépése. Lehetővé teszi, hogy az érdeklődésre számot tartó, észlelt elemet olyan szerkezetűvé alakítsuk, amelyet az agyunk képes tárolni és később a rövid vagy hosszú távú memóriából előhívni.

A **megszilárdítás** az a folyamat, amely során az emléket a kezdeti megszerzése után stabilizáljuk.

A **tárolás** lényegében az információk agyban történő megőrzésének passzív folyamata.

Az emlék **előhívása** azt jelenti, amikor utólag újból hozzáférünk azokhoz a múltbeli eseményekhez vagy információkhoz, amelyeket az agyunk korábban kódolt és eltárolt.

---

<sup>46</sup> Squire, L.R.: Memory and Brain Systems (The Journal of Neuroscience, 2009)  
<http://jneurosci.org/content/29/41/12711>.

<sup>47</sup> Baddeley, A.: Working Memory, Thought, and Action (Oxford University Press, 2007)  
<http://oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780198528012.001.0001/acprof-9780198528012>.

<sup>48</sup> Craik, F.I.M., Lockhart, R.S.: Levels of processing: A framework for memory research (Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior, 1972)  
<https://sciencedirect.com/science/article/pii/S002253717280001X>.

Amit a mindennapi használatban memóriaként emlegetünk, az a hosszú távú emlékezet. Valójában **három különböző emlékezettípus** létezik<sup>49</sup>. Bár mindegyik másképp működik, a memorizálás folyamatában együttműködnek, és a tartós memória kialakításához szükséges három lépésként vannak számon tartva.

Az emberi **memória az alábbiakból áll:**

- **szenzoros emlékezet** (<1 másodperc)
- **rövid távú emlékezet** (<1 perc)
- **hosszú távú emlékezet** (egész életen át tartó).

A **szenzoros emlékezet** az emlékezet legrövidebb ideig tartó része. Az érzékszerveken keresztül érkező információknak az eredeti inger megszűnését követő megőrzésének képessége (az öt érzékszerven, a látáson, halláson, szagláson, ízlelésen és érintésen keresztül kapott ingerek).

A **rövid távú emlékezet** az azonos idejű információ megjegyzésének és feldolgozásának képessége. Kis mennyiségű információt (5-7 elemet) tárol az agyban aktív, elérhető állapotban rövid ideig (10-60 másodpercig).

A **hosszú távú** emlékezet célja általában az információ hosszabb időn keresztüli tárolása.

A **hosszú távú emlékezet az alábbiakra osztható**<sup>50</sup>

- **implicit** (vagy nem deklaratív) **emlékezet** (készségek, feladatok)
- **explicit** (vagy deklaratív) **emlékezet** (tények, események).

Az **implicit emlékezet** a készségek és a dolgok végzési módjának nem tudatos megjegyzése, különös tekintettel a tárgyak használatára vagy a test mozgására.

Az **explicit emlékezet** a tények és események megjegyzése, és azokra az emlékekre vonatkozik, amelyek előhívhatók (vagy deklaratívak).

---

<sup>49</sup> The Brain, Learning and Memory, Types of Memory  
<https://qbi.uq.edu.au/brain-basics/memory/types-memory>.

<sup>50</sup> Graf P., Schacter D.L.: Implicit and Explicit Memory for New Associations in Normal and Amnesic Subjects (Journal of Experimental Psychology, 1985)  
<http://scholar.harvard.edu/files/schacterlab/files/grafschacter1985.pdf>.

## **A kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek meghallgatása az emlékek visszaidézésének megkönnyítését jelenti**

### **Meghallgatás**

A **szexuális és nemi alapú erőszak áldozatai** gyakran rendkívül **kiszolgáltatottak**, ezért különös figyelmet kell rájuk fordítani. A megélt élményeik következményeként az **információfeldolgozásuk súlyosan károsodhat**. Számos meghallgatási módszer létezik (P.E.A.C.E.<sup>51</sup>, beszélgetésirányítás<sup>52</sup>, kibővített kognitív interjú<sup>53</sup> stb.), amelyeket abból a célból alakítottak ki, hogy optimalizálják a kommunikációt azon ügyfelekkel, akiknek károsult az érdekérvényesítő képessége. Az A. pontban ismertetett **kognitív meghallgatás megteremti az alapot az adott módszerek nehezebb részéhez**. Az alábbiakban ismertetett **dialogikus kommunikációs módszert** (B. pont) tartják a **legjobb gyakorlatnak Európában a kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek meghallgatása esetén, és ezért ezt alkalmazzák**<sup>54</sup>.

A. A **kognitív interjú**<sup>55 56</sup> során azzal kapcsolatban **hallgatják meg az áldozatokat, hogy mire emlékeznek** a történekből. A cél a meghallgatási helyzetekben egyébként felmerülő félreértések és bizonytalanságok minimalizálása. A kognitív interjú megbízhatóan javítja az emlékezet-előhívás folyamatát, és növelik a kinyert emlékek mértékét.

A **kognitív interjú lépései**<sup>57</sup> az alábbiak:

---

<sup>51</sup> Nyomozati meghallgatási technikák: A P.E.A.C.E. modell

<https://i-sight.com/resources/investigative-interviewing-techniques-the-peace-model/>.

<sup>52</sup> Sheperd, E., Griffiths, A.: Investigative Interviewing: The Conversation Management Approach (Oxford University Press, 2013)

<https://global.oup.com/academic/product/investigative-interviewing-9780199681891?cc=hu&lang=en&>.

<sup>53</sup> Rui M.P., Albuquerque P.B., Bull, Ray: The Enhanced Cognitive Interview: Towards a Better Use and Understanding of this Procedure (International Journal of Police Science and Management, 2013)

<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1350/ijps.2013.15.3.311>.

<sup>54</sup> Az EASO gyakorlati útmutatója: Személyes meghallgatás

<https://easo.europa.eu/news-events/easo-practical-guide-personal-interview>.

<sup>55</sup> Loftus, E.F., Zanni, G.: Eyewitness testimony: The influence of the wording of a question (Bulletin of the Psychonomic Society, 1975)

<https://link.springer.com/article/10.3758/BF03336715>.

<sup>56</sup> Geiselman, E., Fisher, R.P., Firstenberg, I., Hutton, L.A., Sullivan, S.J., Avetissain, I.V., Prosk, A.L.: Enhancement of Eyewitness Memory: An Empirical Evaluation of the Cognitive Interview (Journal of Police Science and Administration, 1984)

<https://ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=93116>.

<sup>57</sup> Dr. Milne, B.: The Enhanced Cognitive Interview – A Step-by Step Guide (2004)

[https://researchportal.port.ac.uk/portal/files/3890630/ECI\\_Handout\\_1\\_.doc](https://researchportal.port.ac.uk/portal/files/3890630/ECI_Handout_1_.doc).

- kapcsolatteremtés az áldozat és a meghallgató személy között
- a meghallgató személy lehetőséget ad az áldozatnak arra, hogy megszakítás nélkül elmesélje, mit élt át
- ez idő alatt a meghallgató személy kialakíthatja a stratégiáját arra vonatkozólag, hogy hogyan folytassa az interjú további részét
- ezt követően a meghallgató személy számos, információban gazdag emlékébrázoláson vezet keresztül az áldozatot, majd a meghallgató személy értékeli a tanú emlékeit
- az utolsó lépés elvégzését követően az interjú befejezése következik.

A **kognitív interjú** hatékonyságát segítő **feltáró technikák**<sup>58</sup> az alábbiak:

- a meghallgató személynek **ösztönöznie kell az áldozatot, hogy emlékezzen vissza**, milyen volt a **lelkiállapota** az esemény idején
- a meghallgató személynek **ösztönöznie kell az áldozatot** arra, hogy **gondoljon a külső tényezőkre** (időjárás), az **érzelmi tényezőkre** (félelemérzet), valamint a **kognitív tényezőkre** (releváns gondolatok), amelyek akkor jelen voltak
- a meghallgató személynek mindent meg kell tennie annak érdekében, hogy **segítsen az áldozatnak abban, hogy fenntartsa a koncentrációját**, mivel az előhívási folyamat minden zavaró tényezőtől károsodni fog
- a tanúk részvételének ösztönzése érdekében a **meghallgató személynek kifejtendő kérdéseket kell feltennie**
- az eredményes meghallgató személy mindent megtesz annak érdekében, hogy a meghallgatást az egyes áldozatokra szabja, ezért a **meghallgató személyeknek rugalmasnak kell lenniük**, és **módosítaniuk kell a megközelítésüket annak érdekében**, hogy minden **áldozat szükségleteinek megfeleljenek** ahelyett, hogy szigorú, egységes stílusú meghallgatást alkalmaznának.

---

<sup>58</sup> Fisher, R.P., Geiselman, R.E.: Memory-enhancing techniques for investigative interviewing: The Cognitive Interview (1992), <https://psycnet.apa.org/record/1992-98595-000>.

B. A **dialogikus kommunikációs módszer**<sup>59 60</sup> a speciális szükségletű, **kiszolgáltatott helyzetben lévő személyekkel folytatott meghallgatások strukturált módszere**. A feltételezés szerint **az érdekelt felek kölcsönösen hatnak egymásra**. A dialogikus megközelítés azt jelenti, hogy a **kommunikáció folyamatát a felek közösen alakítják**. A kommunikáció magyarázata kognitív és szociális kontextusokban felmerülő emberi cselekedetek és tevékenységek elméletén alapul, ezért a dialogikus keretben **elengedhetetlen az interakció kontextuális jellege**.

A szexuális és nemi alapú erőszak áldozatai nincsenek biztonságban. A meghallgató személy és az áldozatok közötti kapcsolat pozitív és negatív módon is kihathat a szexuális és nemi alapú erőszak áldozataira. A rokonszenv elnyerése érdekében a traumatizált személyekkel folytatott beszélgetések tudatos szervezést igényelnek. A **dialogikus kommunikációs módszer hat önálló szakaszból, valamint egy „előkészületi szakaszból” és egy „meghallgatást követő tevékenységeket tartalmazó szakaszból” áll**<sup>61</sup>. A két kiegészítő szakasz nem képezi a beszélgetés szerves részét.

A nyolc lépés az alábbiakat foglalja magában:

- **a meghallgatást megelőző szakasz (I.)**
  
- **a kapcsolat létrehozására és kialakítására irányuló szakasz (1.)**
- **bevezető szakasz (2.)**
- **a központi téma bevezetésére irányuló szakasz (3.)**
- **szabad elbeszélő szakasz (4.)**
- **az érvényesség próbájára irányuló szakasz (5.)**
- **záró szakasz (6.)**
  
- **a meghallgatást követő tevékenységek (II.)**

---

<sup>59</sup> Jakobsen, K.K., Langballe, Å., Schultz J-H.: Trauma-Exposed Young Victims: Possibilities and Constraints for Providing Trauma Support within the Investigative Interview (Psychology and Crime and Law, 2016)  
[https://researchgate.net/publication/311732406\\_Trauma-Exposed\\_Young\\_Victims\\_Possibilities\\_and\\_Constraints\\_for\\_Providing\\_Trauma\\_Support\\_Within\\_the\\_Investigative\\_Interview](https://researchgate.net/publication/311732406_Trauma-Exposed_Young_Victims_Possibilities_and_Constraints_for_Providing_Trauma_Support_Within_the_Investigative_Interview).

<sup>60</sup> Schultz J-H, Langballe, Å.: 'I couldn't tell such things to others': trauma-exposed youth and the investigative interview (Police Practice and Research, 2016)  
[https://researchgate.net/publication/308093504\\_'I\\_couldn't\\_tell\\_such\\_things\\_to\\_others'\\_trauma-exposed\\_youth\\_and\\_the\\_investigative\\_interview](https://researchgate.net/publication/308093504_'I_couldn't_tell_such_things_to_others'_trauma-exposed_youth_and_the_investigative_interview).

<sup>61</sup> EASO, Interviewing Vulnerable People (Kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek meghallgatása),  
<https://asylum-curriculum.eu/eac/courses>.

**I. A meghallgatást megelőző szakasz** (kiegészítő szakasz) az alábbiakat foglalja magában  
**mentális felkészülés**

- a (meghallgató személy) általános mentális állapot(ának) megfigyelése
- összpontosítás a meghallgatásra
- összpontosítás a megfelelő attitűdre

**fizikai felkészülés**

- a meghallgatás helyének kiválasztása
- a meghallgatás idejének megbecsülése
- a logisztikai kérdések figyelembevétele, elrendezése
- gondoskodás az IT-infrastruktúráról
- tájékoztató anyag beszerzése
- az öltözködési szabályok (dress code) átgondolása

**az eset előkészítése**

- a keretek átgondolása
- a szerepek átgondolása
- információgyűjtés az ügyfélről
- a származási országra vonatkozó információ gyűjtése
- a tolmács kiválasztása.

**1. A kapcsolat létrehozására és kialakítására** irányuló szakasz az alábbiakat foglalja magában

- az érintett felek bemutatása
- bizalmi légkör kialakítása semleges témákon keresztül.

**2. A bevezető** szakasz az alábbiakra terjed ki

- a kölcsönös megértés kialakítása
- információnyújtás (a keretokről, szerepekről, szabályokról)
- az ügyfél felkérése arra, hogy gondolja végig a megadott információkat.

**3. A központi téma bevezetésére** irányuló szakasz az alábbiakat jelenti

- a kontextus bevezetése (témák, a beszélgetés oka), hogy biztosítani lehessen, hogy az ügyfél érti a helyzetet.

**4. A szabad elbeszélő szakasz** az alábbiakra terjed ki

- a megszakítás nélküli beszámoló lehetőségének biztosítása
- spontán, részletes és koherens információ szerzése

- tartózkodás a kérdésfeltevéstől
- ösztönző technikák használata
- témakifejtés.

### **Témakifejtés**

Az optimális kommunikációs eredmény elérése érdekében a **meghallgató személy felkéri az ügyfelet** arra, hogy **fejtse ki** az alábbi **három** különböző **szemantikai szinten** a javasolt **témákat**:

- a **tapasztalati szint** a szubjektív leírásokból áll (Mit érzett, amikor ez történt? Hogyan érezte magát, amikor ezt látta?)
- a **tevékenységek leírásának szintje** a helyzetek, történések részleteinek leírására vonatkozik (Mondja el, hogyan történt! Mit tett Önnel?)
- a **kontextuális szint** a környezeti tényezők, részletek ismertetése (Hol történt? Hogyan nézett ki?).

**5. Az érvényesség próbájára** irányuló szakasz az alábbiakat foglalja magában

- szélesebb körű információszerzés a szabad elbeszélő szakaszban említett fő témá(k)ról
- a szabad elbeszélő szakasz témáinak próbája.

**6. A záró szakasz** az alábbiakat foglalja magában

- a fő pontok összefoglalása
- meggyőződés arról, hogy valamennyi szükséges információt megadtak, kifejtettek, elmondtak
- a meghallgatás sikerérzettel való lezárása.

**II. A meghallgatást követő tevékenységek** (kiegészítő szakasz) az alábbiakat foglalják magukban

**kapcsolatfelvétel a konkrét ellátó intézményekkel** (szükség esetén)

- egészségügyi ellátás
- pszichológus

**kapcsolatfelvétel a felelős hatóságokkal, szervezetekkel, NGO-kkal** (szükség esetén)

- az emberkereskedelem területén
- a szexuális bántalmazás területén
- az LMBTI-személyekkel szembeni gyűlölet-bűncselekmények elleni küzdelem terén



### **önelemzés** (szükség esetén)

- megfigyelés
- intervízió
- szupervízió.

### **A kommunikáció ösztönzése**

A **dialogikus kommunikációs módszer célja, hogy kiegyensúlyozott, spontán szabad elbeszélés valósuljon meg elnyomó, kényszerítő minták alkalmazása nélkül.** A fent ismertetett, strukturált módszer mellett léteznek kiegészítő technikák és attitűdök, amelyek megkönnyítik e célkitűzés elérését.

Az **ösztönző kommunikáció eszközei** az alábbiak

- **empatikus kommunikáció**
- **kifejtendő kérdések**
- **nem irányító kérdés**
- **aktív hallgatás.**

### **Empátia kontra szimpátia**<sup>62</sup>

- Az **empátia** az a képesség, amelynek segítségével bele tudjuk képzelni magunkat egy másik személy helyzetébe, átéljük a másik személy érzéseit, elképzeléseit vagy véleményét. Az empátia az a képesség, amelynek segítségével feltárhatjuk, milyen érzések rejlenek egy másik személyben, ezért az empátia a kapcsolatfelvétel eszköze.
- A **szimpátia** a saját érzelmi állapotunkat írja le, amelyet a szerencsétlenséget átélt személlyel kapcsolatban érzünk (együttérzés, szánalom, bánat).

### **Kifejtendő kontra eldöntendő kérdések**<sup>63</sup>

- A **kifejtendő kérdések** úgy vannak megfogalmazva, hogy számos válaszra adnak lehetőséget. (XY, kérem, fejtse ki....!) AB, írja le, milyen...!)

---

<sup>62</sup> Rothschild, B.: Help for the Helper: The Psychophysiology of Compassion Fatigue and Vicarious Trauma (W. W. Norton & Company, 2006), <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/ch.322X>.

<sup>63</sup> Worley, P.: Open thinking, closed questioning: Two kinds of open and closed question (Journal of Philosophy in Schools, 2015), <https://ojs.unisa.edu.au/index.php/jps/article/view/1269>.

- Az **eldöntendő kérdéseknél** a válaszadás során különböző opciók közül választhatunk. (Tud róla mondani valamit? Elmondaná nekem, mi történt, amikor...?)

### **Nem irányító kérdés kontra irányító kérdés<sup>64</sup>**

- A **nem irányító kérdés** során nincsenek konkrétan elvárt válaszok, csak a válaszadás struktúrája adott. Tudná folytatni az előző gondolatot? Írja le a helyzetet!
- Az **irányító kérdések** azt sugallják, hogy a kérdezőnek van elképzelése arról, hogy mi lenne az általa elvárt válasz. (Fájdalmas volt, amikor...? Izgalmas volt, amikor...?)

### **Aktív hallgatás kontra passzív hallgatás**

- Az **aktív hallgatás** figyelmes és érzékeny mentális jelenlét a másik személy verbális vagy nem verbális jelzéseinek közlése idején. Az aktív hallgatás az alábbiakat foglalhatja magában
  - rövid reakciók
  - visszaigazolások (Rendben. Értem. Hm.)
  - további kérdések a téma bővebb kifejtése érdekében
  - közvetlen összefoglalók.
- A **passzív hallgatás** olyan attitűdöt jelent, amelynek során az adott személy figyelme nem (vagy nem teljesen) a másik személyre irányul. Érdektelenség, amely az alábbi módokon nyilvánul meg
  - kétség
  - tagadás
  - a téma elterelése
  - nyomás
  - tárgyalás.

### **A meghallgatás két személy közötti párbeszéd**

**Az alkalmazott kommunikációs minták kihatnak a megszerzett információ minőségére**

**A kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek meghallgatásához gondos és strukturált, azonban készséges modellt kell alkalmazni**

---

<sup>64</sup> Loftus, E. F.: Leading questions and eyewitness report (Cognitive Psychology, 1975)  
<https://psycnet.apa.org/record/1976-08916-001>.

## Interkulturális kommunikáció

Az **emberek különbözőek** lehetnek

- fizikai
- kognitív
- pszichoszociális
- morális állapotuk eredményeként.

A **hagyomány** és ennek megfelelően a **kultúra** szintén **kihat** az **állapotukra**.

Az emberi kapcsolatok száma **kumulatív tendenciát** mutat, ami azt eredményezi, hogy **különböző nyelvi és kulturális háttérű emberek kommunikálnak egymással**. Sokszínű kommunikációra kerül sor az üzlet, tudomány, oktatás, média, szórakoztatóipar, turizmus stb. világában, azonban a migráción keresztül is találkozhatunk sokszínű kommunikációval.

A fenti kapcsolatok minden egyes típusa rendkívüli hatékonyságot és konstruktivitást igényel, ami a félreértések elkerülésével érhető el.

A **kultúra** az alábbiak kombinációja

- szokások
- tapasztalatok
- tudat, **amely minden emberi lényben közös**.

A **kultúra** az alábbiak ötvözeté

- hagyományok
- értékek, amelyeket **az egymást követő generációk adnak tovább**.

A **hagyomány** a kultúra része, a kultúra pedig összefügg a történelemmel.

A kommunikációs folyamatokban részt vevő valamennyi érdekelt fél különböző kultúrák és személyes jellemzők hordozója, és ennek megfelelően fogadja be az információkat. A felek közötti **különbségekben gyökerező félreértés módosítja a kommunikáció jelentését**.

Az, ahogyan valaki kifejezi az intellektuális véleményét vagy érzelmeit, a kulturális normáktól függően eltérő lehet. Az **interkulturális kommunikáció**<sup>65</sup> az a jelenség, amely **lehetővé teszi** a résztvevők számára, hogy a **kulturális korlátokon keresztül kommunikáljanak**. Az interkulturális kommunikáció olyan eszköz, amely megkönnyíti a különböző kulturális hagyományokban rejlő félreértések elkerülését.

Nonverbális kommunikáció, azaz a **testbeszéd**, a nonverbális jelek és a metakommunikáció, például az

- arckifejezések

- szemkontaktus

A szemkontaktus fenntartása vagy elkerülése egyes helyzetekben rendkívül fontos. Egyes kultúrákban a szemkontaktus kerülése érdektelenséget, tiszteletlenséget jelenthet, míg más kultúrákban a szemkontaktus kerülése a tekintély vagy az idősök tiszteletét jelenti.

- gesztusok

A gesztusok jelentése kultúránként változó. Egyes gesztusok, amelyek bizonyos kultúrákban elfogadhatók, máshol viszont támadónak minősülnek.

- fizikai érintés

A fizikai érintés a különböző kultúrákban más és más jelentéssel bír. Egyes kultúrákban a különböző nemek közötti érintés tilos, míg más kultúrák úgy vélik, hogy a fej szent, és engedély nélkül nem lehet megérinteni azt, megint más kultúrák pedig megnyugtatónak tartják az érintést.

- testtartás, mozdulatok

- személyek közötti távolság

Egyes kultúrákban a karhossztávolság kényelmesnek számít, ha két ember egymással beszélget, míg más kultúrákban az emberek jóval közelebb állnak egymáshoz.

- öltözködés

valamint az olyan paralingvisztikus részletek, mint a

---

<sup>65</sup> Gudykunst, W.B.: Bridging differences: Effective intergroup communication (Sage Publications, 2004).

- ritmus
- hangnem
- csend
- hangerő, az **emberi kommunikáció jelentős részét teszik ki.**

A **szóbeli kommunikáció mellett a nonverbális kommunikációt** is hasonlóan jelentős mértékben **meghatározza a hagyomány és a kultúra. Az idő- és térérzékelés, az életkor, a családi szerkezet, a vallás, a nem** stb. felfogása szorosan összefügg a hagyományokkal és a kultúrával. Az előzetes koncepciók sokszínűsége jelentősen **meghatározza a megértést.**

### **Idő, tér**

Az idő és a tér **fogalma nem univerzális.** A nyugati kultúrákban az élet legtöbb dimenziója az időhöz és a térhez kötődik, azok szerint épül fel.

### **Életkor**

Az életkorral kapcsolatos **elvárások kultúránként eltérőek.** Az életkorhoz kapcsolódó funkciók, szerepek és tisztelet társadalmanként különbözőek.

Európában 18 éves kor alatt gyermekről vagy kiskorúról beszélünk, míg egyes közel-keleti és ázsiai társadalmakban a serdülők felnőttnek számítanak, és előfordulhat, hogy az elvárások szerint akár 14 éves koruktól el kell látniuk magukat, vagy családot kell alapítaniuk.

### **Családszerkezet**

A család fogalma rendkívül széles skálán **mozog: a gyermekes szülőktől egészen a törzsekig vagy klánokig.**

A család nem feltétlenül kapcsolódik a vérrokonsághoz.

A család minden társadalom alapvető eleme, mivel ez a társadalmi intézmény biztosítja az emberek számára születésüktől a felnőttkorig a hovatartozás érzését, a gazdasági támogatást, a gondoskodást, az oktatást és a szocializációt.

A nukleáris család fogalma szerint a család a szülőkből és a gyermekeikből áll, míg a nagycsalád fogalma magában foglalja a nem közvetlen családtagokat is, például a nagyszülőket, a nagybátyjakat, nagynéniket, unokatestvéreket stb., akik gyakran egy háztartásban vagy egymáshoz

közel élnek. A nagycsalád Ázsia, Közel-Kelet, Dél-Amerika és Afrika egyes részein gyakoribbnak tűnik.

### **Elrendezett házasság, kényszerházasság<sup>66</sup>**

Fontos különbséget tenni az elrendezett házasság és a kényszerházasság között. Míg az **első** esetben a házasság a két részt vevő család közötti **megállapodáson alapul**, a **második** esetben az egyik vagy mindkét házasuló **fél ellenzi** a házasságot.

### **Női nemi szerv megcsonkítása**

A **lányok, nők körülmétélése** régi hagyomány, amely szorosan kapcsolódik a kultúrához és a hithez. A nemzetközi jog szerint a női körülmételés súlyos kárt okoz, és **sérti az élethez való alapvető emberi jogot**.

Az Egészségügyi Világszervezet szerint a női nemi szerv megcsonkítása azokat az eljárásokat foglalja magában, amelyek nem egészségügyi okok miatt módosítják vagy sérülést okoznak a női nemi szervekben, és amelyeket elsősorban a csecsemőkor és 15 éves kor közötti fiatal lányokon hajtanak végre.<sup>67</sup>

### **Szégyenérzet és becsület**

A nyugati kultúrákban a szégyenérzet és a becsület általánosságban **az individuumhoz kötődik**. Más kultúrákban a szégyenérzet és a becsület elsősorban **társadalmi szinten jelenik meg**.

### **Individualitás – kollektivitás**

A **saját** kontra **társadalmi tudat** jelensége **kulturálisan meghatározott**. A nyugati társadalmak jellemzően individualisták.

### **Hit**

A vallás és a hit szorosan **kapcsolódik a kultúrához**. A hit számos társadalomban szervesen, sőt elválaszthatatlanul összefügg a kultúrával.

---

<sup>66</sup> UNHCR, A nők és lányok védelméről szóló kézikönyv (UNHCR, 2008)  
<http://unhcr.org/refworld/docid/47cfc2962.html>.

<sup>67</sup> Egészségügyi Világszervezet. 2018. *Női nemi szerv megcsonkítása*. Elérhető itt: <http://who.int/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation>.

## Társadalmi nem<sup>68</sup>

A társadalmi nem a társadalmilag konstruált szerepek és kapcsolatok, személyiségjegyek, attitűdök, viselkedésmódok, értékek, relatív hatalom és befolyás, amelyeket a társadalom differenciált alapon a férfiaknak és nőknek tulajdonít. A társadalmi nem kapcsolati alapú, és nem pusztán a nőkre és férfiakra utal, hanem a köztük lévő kapcsolatra.

A társadalmi nem azon jellemzők skálája, amelyek a férfiassághoz és a nőiességhez kapcsolódnak, illetve azokat megkülönböztetik egymástól. A kontextustól függően ezek a jellemzők az alábbiakat **foglalhatják magukban**

- **biológiai nem** (férfi, női vagy interszexuális)
- **nemi alapú társadalmi struktúrák** (nemi szerepek)
- **nemi identitás** (az adott személy pszichológiai önképe)
- **nemi kifejezésmód** (ahogyan a nemünket kifejezzük a cselekedeteinken, öltözködésünkön, viselkedésünkön stb. keresztül)
- **nemi vonzalom** (romantikus vagy szexuális orientáció, amely egy vagy több nem iránti vonzalomban nyilvánul meg)
- **szexuális orientáció** (az LGBTI gyűjtőfogalom a szexualitással és nemi identitással kapcsolatos témák címkézésére szolgál. Az LGBTI kifejezés célja, hogy hangsúlyozza a szexualitás és a nemi identitáson alapuló kultúrák sokszínűségét azáltal, hogy mindenkire utal, aki nem heteroszexuális).

Az interkulturális környezetben a **megfelelő kommunikációhoz az alábbiakra van szükség:**

- **interperszonális szociális készségek** (nyitottság, alkalmazkodókészség, empátia)
- **tudás** (a különböző kultúrákkal kapcsolatos információk megszerzése iránti hajlandóság)
- **kulturális tudatosság** (a különböző kultúrák, attitűdök, értékek közötti különbségek megértése)
- **motiváció** (a más kultúrák képviselőihez való kapcsolódás elfogadása iránti hajlandóság).

A félreértések minimalizálása érdekében tisztában kell lenni a kulturális és viselkedésbeli elképzelések közötti különbségekkel és analógiákkal. A fentiek ellenére **más kultúrák ismerete megkönnyítheti az interkulturális kommunikációt**, azonban könnyen **válhat előítéletek** és sztereotípiák melegágyává is.

---

<sup>68</sup> IOM, Glossary on Migration (Migrációs glosszárium), [https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml\\_34\\_glossary.pdf](https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf), 2019, 81. o.

**Minden résztvevő másképpen értékeli és érti meg a különböző jelenségeket**

**A meghallgató személy percepciója nem az egyetlen helyes percepció**

### A tolmács szerepe, a kulturális közvetítő funkciója

A **tolmácsolás** során egyik nyelvről a másikra **ültetünk át üzeneteket**. Ebben az érzékeny eljárásban az első lépés az, hogy az egyik nyelven **befogadjuk az üzenetet**, a második az, hogy **megragadjuk annak értelmét** és szándékát, majd a folyamat azzal zárul, hogy az **üzenetet a másik nyelven közöljük**. A tolmács szerepe az, hogy leküzdje a nyelvi korlátokat.

E cél eléréséhez a tolmácsnak az alábbiak birtokában kell lennie

- a **forrás- és célnyelv alapos ismerete**, sokszor akár a **megfelelő dialektus** ismerete is
- a **beszélgetés témájával** kapcsolatos ismeretek
- a meghallgatott személy **kulturális hátterével**, valamint a célnyelvhez kötődő kulturális attribútumokkal kapcsolatos ismeretek.

A fenti tényezőkön kívül a megfelelő tolmács kiválasztásánál **kulcsfontosságú lehet** a tolmács **neme és életkora** is<sup>69</sup>.

A résztvevők közötti **kommunikáció** számos ponton **torzulhat az alábbiak miatt**

- **fizikai**
- **pszichikai**
- **oktatási**
- **társadalmi**
- **gazdasági**
- **környezeti és egyéb okok.**

A **szexuális és nemi alapú erőszak áldozataival folytatott** számos **beszélgetést** tolmácsok **tolmácsolnak**<sup>70</sup>.

A tolmács által átültetett **tartalom további deformáción mehet keresztül**<sup>71</sup>.

---

<sup>69</sup> 301/2007. (XI. 9.) Korm. rendelet a menedéjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény végrehajtásáról, 66.§ (1), (3), (3a) bekezdés, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700301.kor>.

<sup>70</sup> Pöchhacker, F.: Introducing Interpreting Studies (Routledge, 2003).

<sup>71</sup> Ozolins, U.: Social workers, the law and interpreters (Federation Press, 2009)  
<https://researchbank.rmit.edu.au/view/rmit:10265>.



Ahhoz, hogy tolmácsolni lehessen az olyan kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek – és különösen a szexuális és nemi alapú erőszak áldozatainak – üzenetét, akik érdekérvényesítő képessége a fizikai és pszichológiai nehézségek miatt sérült, **a nehéz helyzetek kezelésével kapcsolatos készségekre és ismeretekre van szükség.** A nem koherens történet tolmácsolásának nehézsége mellett a **tolmácsoknak** fel kell készülniük **az érzelmi kitörések, agresszió, sírás stb. kezelésére.**

A fent említett súlyosbító **körülmények elkerülése** érdekében a **tolmácsoknak** és minden érintett félnek

- **tisztában kell lenniük az adott helyzet kereteivel, értelmével és a szerepekkel**
- **megfelelő információt kell kapniuk** a tolmácsolás előtt (a meghallgatott személy neméről, életkoráról, családi állapotáról, tanulmányairól, egészségi állapotáról, kiszolgáltatottságának jellegéről stb.)
- tisztában kell lenniük azzal, hogy a megbízás **elfogadása nem helyénvaló**, ha közvetlen vagy közvetett **kapcsolatban állnak a meghallgatott személlyel**
- teljesen **pártatlannak és megbízhatónak kell lenniük.**

A tolmácsolás translációs tevékenység. A tolmácsolás **két leggyakoribb formája a szinkrontolmácsolás**, amelyre a forrásnyelv hallgatásával egyidőben kerül sor, és a **konzekutív tolmácsolás**, amely során a tolmács akkor kezd tolmácsolni, amikor a beszélő szünetet tart.

A szinkrontolmácsolás előnye, hogy időt lehet spórolni, és nem zavarja meg a beszélő természetes ritmusát. A konzekutív tolmácsolás előnye, hogy a tolmács elegendő időt kap arra, hogy elemezze az üzenet egészének tartalmát.

A **kiszolgáltatott helyzetben lévő személyekkel** folytatott munka során a **konzekutív tolmácsolás az előnyben részesített** módszer.

A multikulturális kommunikáció kérdése központi elem a vizsgált célcsoport üzenetének tolmácsolása során. A **társadalmi nemen és a kulturális tabukon alapuló tényezők** szintén különös **figyelmet igényelnek** a tolmácsolási folyamat során.

Bár szoros kapcsolat van a kultúra és a nyelv között, a **tolmács nem kulturális szakértő**, így a kulturális kontextus tolmácsolása nem a tolmács feladata. Az optimális gyakorlat az, ha pártatlan nyelvi modellt alkalmazunk, ami azt jelenti, hogy a **tolmács kizárólag és pontosan azt tolmácsolja, ami elhangzott**, és csak akkor lép közbe, ha pontosításra vagy ismétlésre van szükség.

A migránsok és menekültek az útjuk minden szakaszában nehézségekkel állnak szemben, ami a kölcsönös ismeretlenségből ered, amennyiben ők idegennek érzik magukat az új környezetben, és az új környezet is idegennek találja őket.

A **kulturális közvetítés olyan eszköz, amely áthidalja** a különböző érdekelt felek közötti **kulturális**<sup>72 73</sup> **különbségeket**. A kulturális közvetítő a forrás- és célnyelvet, valamint a kulturális hátteret is alaposan ismeri.

**A kulturális közvetítés célja, hogy segítséget nyújtson** az interakciók során annak **érdekében**, hogy a **rászoruló személyek**

- **hozzáférjenek a szolgáltatásokhoz**
- **gyakorolják jogaikat**
- **megértsék felelősségi köreiket**
- **beilleszkedjenek a társadalomba.**

A tolmácsolás és a kulturális közvetítés abban a tekintetben tér el egymástól, hogy milyen környezetben kerül rájuk sor. Míg a **tolmácsolás** elsősorban **hivatalos helyzetekben** merül fel, a **kulturális közvetítés** keretei inkább **informálisak**.

A tolmácsoláson kívül – amely megegyezik a tolmácsok feladatával – a kulturális közvetítők feladatai az alábbiak

- **tájékoztatás**
- **átfogalmazás**
- **magyarázat**
- **tárgyalás**
- **navigálás**
- **és támogatás.**

---

<sup>72</sup> Phelan, M., Martín, M.: Interpreters and cultural mediators—different but complementary roles (Dublin City University, 2010), <http://doras.dcu.ie/16481/>.

<sup>73</sup> Cross, T., Bazron, B.J., Dennis, K.W., Isaacs M.R.: Towards a Culturally Competent System of Care (Georgetown University Child Development Center, 1989).

**A nonverbális kommunikáció a félreértések melegágya.** A beszéd, testbeszéd és az arckifejezések **szóbeli tolmácsolása félrevezető**, és a tolmács **feladata**, hogy átadja a **meghallgatott személy intonációját**.

A **memóriakapacitás korlátozott**. A meghallgató személy megkönnyítheti a tolmács gazdaságos memóriakihasználását, amennyiben

- a beszélgetés során megfogalmazott **mondatok rövidek, egyszerűek és egyértelműek**
- időről időre **javasol szüneteket**.

A **traumatizált** vagy mentálisan beteg **meghallgatott személyek kifejezőmódja** gyakran **inkohereus vagy töredezett**, néha pedig értelmetlen. Az alaphelyzet ellenére a **cél** az, hogy **minőségi és mennyiségi szempontból optimális információkat lehessen szerezni**. A cél elérése érdekében

- a meghallgatott személy **kifejezőmódját verbális eszközökkel**, valamint a lehető **legpontosabban kell tolmácsolni**
- a **jogi és hivatalos szóhasználatot el kell kerülni**
- **mellőzni kell azt**, hogy a tolmács **szimultán módon magyarázatot adjon** a nyelvi torzulásokra, mivel ez bizalmatlanságot eredményezhet
- a tolmács által a meghallgatott személy felé kialakított **kapcsolatnak az empátia keretei között** kell maradnia.

Egyes helyzetekben a tolmács érzelmileg érintetté válik, ami módosíthatja a tolmácsolás minőségét. Ha a **tolmács lehangoltnak**, idegesnek vagy stresszesnek tűnik, célszerű **szünetet elrendelni**, vagy megfontolni a **helyettesítés** lehetőségét.

**A képzett tolmács**

- **pártatlan, semleges, független, diszkrét**
- **együttérző, empátikus**

**A képzett tolmács az alábbi területeken szakértő**

- **terminológia**
- **kultúra, hagyomány, a származási országra vonatkozó információk**

**A képzett tolmács rendelkezik a nehéz helyzetek kezeléséhez szükséges készségekkel/ismeretekkel**

## Túlzott érzelmi bevonódás, kiégés

A **szakmai viselkedés** elengedhetetlen a kiszolgáltatott helyzetben lévő személyekkel folytatott kommunikáció során. Annak érdekében, hogy képes legyen megküzdni a saját érzelmeivel, a meghallgató személynek **tudatosan kell irányítania** és kezelnie az alábbiak **szintjét**

- **rugalmasság**, türelem, nyugodtság
- **meghallgatás képessége**
- **érzelmi távolságtartás** képessége
- elfogadás, **előítéletmentesség** képessége
- **empátia**
- **önreflexió képessége**
- a megfigyelés, interjú, szupervízió jelenségének **elfogadása önreflexiós eszközként**.

Figyelembe véve, hogy a kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek meghallgatása túlzott érzelmi bevonódással járhat, a meghallgató személyeknek folyamatosan **figyelniük kell a viselkedésüket**.

A **túlzott érzelmi bevonódás tünetei**<sup>74</sup> különböző formákat és fokozatokat ölthetnek a szenvtelenségtől a túlzott bevonódáson át az alábbiak tekintetében

- viselkedés vagy szóhasználat (**unalom, arrogancia**)
- fizikai reakciók (**szédülés, undor**)
- **a figyelem elvesztése**
- **szkepticizmus**
- **kontrollvesztés**
- **üresség**.

---

<sup>74</sup> Ruotsalainen J.H., Verbeek J.H., Mariné A., Serra C.: Preventing occupational stress in healthcare workers (The Cochrane Database of Systematic Reviews, 2015)  
[https://cochrane.org/CD002892/OCCHEALTH\\_preventing-occupational-stress-in-healthcare-workers](https://cochrane.org/CD002892/OCCHEALTH_preventing-occupational-stress-in-healthcare-workers).

A hatás erősségétől függően különböző stratégiákat lehet alkalmazni a megküzdésre a mély lélegzetvételektől a szünettartáson át egészen a külső segítség igénybevételéig<sup>75</sup> <sup>76</sup>.

A **megfigyelés** egyszerű és eredményes tevékenység. A gyakorlat szerint tapasztalt munkatársat kérnek fel arra, hogy figyelje meg a nehéz esetet és adjon visszajelzést.

Az **intervízió** strukturált coaching-módszer, amely a saját tapasztalatokon alapul. Az esemény során az érintett munkatárs bemutatja az esetét kollégái egy csoportjának. Egy másik munkatárs moderátorként vezeti a beszélgetést. Az ítélkezéstől tartózkodva minden résztvevő reagál az előadott esetre, és lehetőleg kérdéseket tesz fel.

E módszer célja, hogy az esetet különböző aspektusokból lehessen szemlélni, ami segíthet a problémás helyzet kezelése során felmerült nehézségek legyőzésében. A módszer jelentős előnye, hogy az információ a csoporton belül marad.

A **szupervíziót** egyedül vagy csoportban is el lehet végezni. A szupervízor a szupervízióban szakképzett külső szakember. A szakmai témákon kívül a szupervízió javasolt témája kapcsolatban állhat a csoportdinamikával vagy a pszichológiai (pl. kiegészés), erkölcsi (pl. előítéletek) stb. kérdésekkel is.

A meghallgató személy köteles figyelmesen hallgatni és empátiákkal fellépni. **Ha hosszú időszakon keresztül szembesülnek traumatizált emberek történeteivel, a meghallgató személyek mindenképpen extrém érzelmi bevonódásnak vannak kitéve.** A hosszú távú hatásokra adott önvédelmi reakció **kiegészéshez vezethet**<sup>77</sup>. Számos **indikátor** létezik, amely a kiegészés által okozott stresszre utalhat, például

- visszahúzódás (**szemkontaktus kerülése, tartózkodás a csevegéstől**)
- deperszonalizáció (**az ügyfelek vagy kollégák cinikus módon történő megközelítése**)
- **érzelmi kimerülés**
- **hirtelen harag**
- fizikai reakciók (**fejfájás, fizikai fáradtság, alvászavar**)

---

<sup>75</sup> EASO, Interviewing Vulnerable People (Kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek meghallgatása) <https://asylum-curriculum.eu/eac/courses>.

<sup>76</sup> Intervízióról szóló iránymutatás (UNODC Project Office for the Baltic States, 2010) <https://unodc.org/documents/balticstates/Library/PharmacologicalTreatment/IntervisionGuidelines/IntervisionGuidelines.pdf>.

<sup>77</sup> Maslach, Ch, Jackson S.E., Leiter, M.: The Maslach Burnout Inventory Manual (The Scarecrow Press, 1997) [https://researchgate.net/profile/Christina\\_Maslach/publication/277816643\\_The\\_Maslach\\_Burnout\\_Inventory\\_Manual/links/5574dbd708aeb6d8c01946d7.pdf](https://researchgate.net/profile/Christina_Maslach/publication/277816643_The_Maslach_Burnout_Inventory_Manual/links/5574dbd708aeb6d8c01946d7.pdf).

- **koncentrációzavar**
- **kognitív kimerültség**
- **zárkózottság**
- **kedvetlenség**
- **bizalmatlanság**
- **másodlagos traumatizáció.**

A **munkahelyi kiégés**<sup>78</sup> a fel nem oldható munkahelyi stressz következménye. A kiégést tünetek együttese jellemzi, amely magában foglalja a túlzott munkahelyi elvárásokból eredő kimerültséget, valamint a fizikai tüneteket. A megfigyelések alapján a kiégett munkavállalók depressziósnak néznek ki, és akként viselkednek.

A **másodlagos trauma**<sup>79</sup> akkor fordulhat elő, amikor az adott személy olyan személyekkel találkozik, akik traumatizáltak. Akkor alakulhat ki, amikor az áldozat felkavaró leírást ad a traumatikus eseményekről. A másodlagos trauma tünetei hasonlítanak a PTSD<sup>80</sup> tüneteire (pl. a traumatikus történet erőteljes újbóli átélése, a trauma kiváltóinak/érzelmeinek elkerülése, a hitbéli meggyőződéssel, érzésekkel kapcsolatos negatív változások, hiperérzékenység). A másodlagos trauma az elsődleges beavatkozóknál, a mentális egészségügyi gondozóknál, a szociális munkásoknál, az esettel foglalkozóknál stb. érhető tetten

**A folyamatos önmegfigyelés elengedhetetlen a megfelelő mentális keretek megőrzéséhez**

**A túlzott bevonódás érzékelésekor tanácsos külső segítséget kérni**

---

<sup>78</sup> Freudenberger, H.J.: Staff burnout (Journal of Social Issues, 1974)

<https://spssi.onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/j.1540-4560.1974.tb00706.x>.

<sup>79</sup> Cieslak R., Shoji K., Douglas A., Melville E., Luszczynska A., Benight C.C.: A meta-analysis of the relationship between job burnout and secondary traumatic stress among workers with indirect exposure to trauma (Psychological Services, 2014).

[https://uccs.edu/~Documents/thhc/faculty\\_publications/CieslakShojiDouglas2014.pdf](https://uccs.edu/~Documents/thhc/faculty_publications/CieslakShojiDouglas2014.pdf).

<sup>80</sup> American Psychiatric Association: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (5. kiadás, American Psychiatric Publishing, 271–280. o., 2013).

## ÖSSZEFOGLALÁS

- A szexuális és nemi alapú erőszak bárkivel, bárhol és bármikor megtörténhet.
- A szexuális és nemi alapú erőszak soha nem az áldozat hibája.
- A kiszolgáltatott személyek lehetnek sebezhetőek vagy kerülhetnek kiszolgáltatott helyzetbe a származási országukban és/vagy az útjuk során és/vagy a fogadó országban.
- A nem megfelelő fizikai vagy mentális egészségi állapotú migránsok jobban ki vannak téve az erőszaknak, kizsákmányolásnak és bántalmazásnak, ami súlyosbíthatja vagy állandósíthatja rossz egészségi állapotukat.
- A szexuális és nemi alapú erőszak áldozatai tovább szenvedhetnek az ellenük elkövetett bűncselekményhez kapcsolódó megbélyegzés miatt.
- A közösségi vagy családi kiközösítés a szexuális és nemi alapú erőszak áldozatait hátrányosabb társadalmi és gazdasági helyzetbe hozhatja.
- A meghallgatási helyzet egyes elemei előhozhatnak kellemetlen emlékeket.
- A kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek meghallgatása az emlékek visszaidézésének megkönnyítését jelenti.
- A meghallgatás két személy közötti párbeszéd.
- Az alkalmazott kommunikációs minták kihatnak a megszerzett információ minőségére.
- A kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek meghallgatásához gondos és strukturált, azonban készségees modellt kell alkalmazni.
- Minden résztvevő másképpen értékeli és érti meg a különböző jelenségeket.
- A meghallgató személy percepciója nem az egyetlen helyes percepció.
- A képzett tolmács pártatlan, semleges, független, diszkrét, együttérző, empatikus, az adott terminológia, kultúra, hagyomány és a származási országra vonatkozó információk szakértője. A képzett tolmács rendelkezik a nehéz helyzetek kezeléséhez szükséges készségekkel és ismeretekkel.
- A nehéz eseteken dolgozó szakemberek folyamatos önmegfigyelése elengedhetetlen a megfelelő mentális keretek megőrzéséhez.
- A túlzott bevonódás érzékelésekor tanácsos külső segítséget kérni.

## SZERVEZETEK

### **NEMZETKÖZI MIGRÁCIÓS SZERVEZET (IOM), BUDAPEST**

Az **IOM Budapest** projektjei között szerepel az önkéntes hazatérés és reintegrációs program, valamint az emberkereskedelem áldozatainak való segítségnyújtás.

**Telefonszám:** + 36 1 472 2500

**E-mail:** [iombudapest@iom.int](mailto:iombudapest@iom.int)

**Facebook:** <https://www.facebook.com/iommagyarország/>

### **MAGYAR RENDŐRSÉG**

A szexuális és nemi alapú erőszak legtöbb formája a magyar büntető törvénykönyv alapján büntetendő.

**Vészhívó:** 112 vagy 107

**Bűnmegelőzés:** +3680 555 111

**SMS-szám hallássérült személyek számára:** +3620 900 0107

### **CORDELIA ALAPÍTVÁNY A SZERVEZETT ERŐSZAK ÁLDOZATAIÉRT**

A szervezet a pszichiátriai, pszichoterápiás, pszichológiai kezelésen és a pszichoszociális tanácsadáson keresztül mentális és szociális támogatást nyújt az erőszak áldozatainak, a kínzások túlélőinek, a traumatizált menedékkérőknek, menekülteknek, migránsoknak és családtagjaiknak.

**Telefonszám:** +361 349 14 50

**E-mail:** [cordelia@cordelia.hu](mailto:cordelia@cordelia.hu)

**Weboldal:** <https://cordelia.hu>

**Facebook:** <https://facebook.com/CordeliaFoundation>

### **HÁTTÉR TÁRSASÁG**

A Háttér Társaság a legnagyobb és legrégebb óta működő szervezet Magyarországon, amely a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű, queer és interszexuális (LMBTQI) személyekkel foglalkozik. Támogató szolgáltatást nyújtanak az LMBTQI-személyeknek, megvédik az emberi jogukat, és küzdenek a velük szembeni diszkrimináció ellen.

**Telefonszám:** +361 329 2670, +361 238 0046

**E-mail:** [hatter@hatter.hu](mailto:hatter@hatter.hu)

**Weboldal:** <http://hatter.hu/>

**Facebook:** <https://facebook.com/HatterTarsasag>



Információs és tanácsadó vonal (mindennap 18:00 és 23:00 között)

**Segélyvonal:** 13737 (ingyenes)

**Telefonszám:** +361 329 3380

**Skype:** segelyvonal

**Chat:** <http://chat.hatter.hu> (hétfőn és szerdán 18:00 és 23:00 között)

**E-mail:** [lelkisegely@hatter.hu](mailto:lelkisegely@hatter.hu), [hotline@hatter.hu](mailto:hotline@hatter.hu)

Jogsegélyszolgálat

**Telefonszám:** +361 6333 455 (munkanapokon 8:00–20:00 között)

**E-mail:** [legalaid@hatter.hu](mailto:legalaid@hatter.hu)

Szükség esetén a szolgáltatások angol nyelven is elérhetők.

### **MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG**

A szervezet nem kormányzati emberi jogi szervezet, amely a jogi és a nyilvánosság eszközein keresztül védi az emberi méltóságot. Ingyenesen nyújt segítséget a menedékkérőknek, menekülteknek, fogvatartottaknak, valamint a büntetés-végrehajtás által elkövetett erőszak áldozatainak.

**Telefonszám:** +361 321 4323, +361 321 4327, +361 321 4141

**E-mail:** [helsinki@helsinki.hu](mailto:helsinki@helsinki.hu)

**Weboldal:** <https://helsinki.hu/>

**Facebook:** <https://facebook.com/helsinkibizottsag>

### **MENEDÉK – MIGRÁNSOKAT SEGÍTŐ EGYESÜLET**

A Menedék különböző szociális, oktatási és kulturális programokon keresztül segíti a menekültek és migránsok társadalmi integrációját.

**Telefonszám:** +361 322 1502

**E-mail:** [menedek@menedek.hu](mailto:menedek@menedek.hu)

**Weboldal:** <https://menedek.hu>

Facebook: <https://facebook.com/menedekegyesulet/>

A szolgáltatások angolul és számos nyelven elérhetők.

### **NANE – NŐK A NŐKÉRT AZ ERŐSZAK ELLEN**

A NANE nem kormányzati szervezet, amelynek célja, hogy küzdjön a nőkkel és gyermekekkel szembeni erőszak ellen. A szervezet segélyvonalán keresztül nyújt segítséget. Kérjük, az angol nyelvű segélyvonal-operátor elérhetőségéről érdeklődjön e-mailben vagy Facebook-üzenetben.

**E-mail:** [info@nane.hu](mailto:info@nane.hu)

**Weboldal:** <https://nane.hu/en>

**Facebook:** <https://facebook.com/NANEegyesulet>

Segélyvonal a családon belüli és szexuális bántalmazás áldozatai számára

**Telefonszám:** +3680 505 101

Hétfő, kedd, csütörtök, péntek: 18:00–22:00

Szerda: 12:00–14:00

### **ORSZÁGOS KRÍZISKEZELŐ ÉS INFORMÁCIÓS TELEFONSZOLGÁLAT (OKIT)**

Az OKIT elsődleges célja, hogy segítséget nyújtson a családon belüli erőszak, a gyermekbántalmazás, a prostitúció és az emberkereskedelem áldozatainak. Szükség esetén az OKIT tud biztonságos szállást intézni az áldozatoknak.

**Telefonszám:** +3680 20 55 20 (ingyenes, 0–24 a hét minden napján)

**E-mail:** [okit@csbo.hu](mailto:okit@csbo.hu)

**Weboldal:** <http://bantalmazas.hu/>

Szükség esetén a szolgáltatások angol nyelven is elérhetők.